

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

KOKU - TÜRKİYE
(Başvuru no. 27305/95)

KARAR

STRAZBURG

31 Mayıs 2005

Bu karar AİHS'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen şartlarda kesinlik kazanacaktır. Ancak, şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Koku – Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire),

Başkan J.-P. COSTA,

Yargıçlar A.B. BAKA,

K. JUNGWIERT,

M. UGREKHELIDZE,

A. MULARONI,

E. FURA-SANDSTRÖM,

Geçici yargıç F. GÖLCÜKLÜ ve

Bölüm Sekreteri S. DOLLÉ'nin katılımı ile kapalı oturumda 10 Mayıs 2005 tarihinde

toplantısı ve bu tarihte alınan izleyen kararı vermiştir:

USUL

1. Dava, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") eski 25. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, bir Türk vatandaşı olan Mustafa Koku ("başvuran") tarafından, 19 Nisan 1995 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yapılan başvurudan (no. 27305/95) kaynaklanmaktadır.

2. Başvuran, Londra'da görev yapan avukat Dr. Anke Stock tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") Sözleşme kurumları huzurundaki işlemler için bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, özellikle, erkek kardeşinin polis nezareti altına alınmış ve Devlet görevlileri tarafından öldürülmeden önce insanlığa aykırı ve alçaltıcı muameleye maruz kalmış olduğunu iddia etmiştir. Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3., 5., 6., 13., ve 14. maddelerine atıfta bulunmuştur. Ancak, başvuran, esaslara ilişkin görüşlerinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden, 6. madde ile ilgili şikayetlerini Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesi uyarınca değerlendirmesini talep etmiştir.

4. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11 No.'lu Protokol'ünün yürürlüğe girdiği tarih olan, 1 Kasım 1998'de iletilmiştir (11 No.'lu Protokol'ün 5 § 2. maddesi).

5. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Birinci Daire'sine tevzi edilmiştir (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 52 § 1. maddesi). Bu Daire içinde davaya bakacak olan Bölüm (AİHS'nin 27 § 1. maddesi), İç Tüzük'ün 26 § 1. maddesinin gerektirdiği gibi oluşturulmuştur. Türkiye adına seçilen hakim Rıza Türmen, dava heyetinden çekilmiştir (İç Tüzük 28. madde). Hükümet, dolayısıyla, heyette *ad hoc* hakim olarak yer almak üzere, Profesör Feyyaz Gölcüklü'yü tayin etmiştir (AİHS'nin 27 § 2. maddesi ve İç Tüzük 29 § 1. madde).

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 26 Haziran 2001 tarihli bir karar ile başvurunun kabuledilebilir olduğunu açıklamıştır.

7. Başvuran esaslara ilişkin görüş bildirmiş, ancak, Hükümet bildirmemiştir (İç Tüzük 59 § 1. madde).

8. 1 Kasım 2004 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Daire'lerinin yapısını değiştirmiştir (İç Tüzük 25 § 1. madde). Bu dava, yeni oluşturulmuş İkinci Daire'ye verilmiştir (İç Tüzük 52 § 1. madde).

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

9. Kürt kökenli bir Türk vatandaşı olan başvuran, 1963 doğumludur ve İngiltere’de yaşamaktadır. Başvuran, 20 Ekim 1994 tarihinde polis tarafından tutuklandığı iddia edilen ve cesedi 26 Nisan 1995 tarihinde Türkiye’nin güneydoğusunda yer alan Pötürge İlçe’sinin dışında bir mevkide bulunan, Hüseyin Koku’nun erkek kardeşidir.

A. Giriş

10. Dava olayları, özellikle de 20 Ekim 1994 ve 26 Nisan 1995 tarihleri arasında cereyan eden olaylar, taraflar arasında ihtilaf halindedir.

11. Başvuran tarafından sunulduğu şekliyle dava olayları aşağıda yer alan B Kısmı’nda ortaya konmaktadır(12-41. paragraflar). Hükümet’in olaylara ilişkin görüşleri aşağıda yer alan C Kısmı’nda özetlenmiştir (42-58. paragraflar). Başvuran ve Hükümet tarafından sunulan yazılı deliller, sırasıyla, D (59-87. paragraflar) ve E (88-93. paragraflar) Kısımları’nda özetlenmiştir.

B. Başvuranın olaylara ilişkin görüşleri

12. Başvuranın erkek kardeşi Hüseyin Koku, 1958 yılında, Türkiye’nin güneydoğusunda yer alan Elbistan İlçesi’nde doğmuştur. 1978 yılında, Hüseyin Koku, Fatma Koku (*née* Güzel) ile evlenmiş ve onlar 1994 yılına kadar o zaman yaşları 6 ile 15 arası olan altı çocuk sahibi olmuşlardır.

13. Hüseyin Koku ve ailesi Elbistan’da yerel politikada aktiflerdi. Hüseyin, Kürt yanlısı Demokrasi Partisi (DEP)’nin aktif bir üyesi olmuştur. DEP’in Anayasa Mahkemesi tarafından 1994 yılında kapatılması ve DEP Meclis Üyeleri’nin tutuklanması üzerine DEP’in devamı olarak Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) kurulmuştur. Hüseyin Koku, HADEP Elbistan İlçe teşkilatının kurucu üyelerinden biriydi ve HADEP Elbistan kolunun başkanı olmuştur.

14. 1994 yılı Mart ayı sonu veya Nisan ayı başı, Hüseyin Koku tutuklanmış, gözaltına alınmış ve tutuklu yargılanmasına karar verilmiştir. Kürdistan İşçiler Partisi (PKK)’ne üye olmak, yardım ve yataklık yapmakla suçlanmıştır. Hapishanede olduğu sürede, gözleri bağlı tutulmuş, elektrik şoku verilmiş, falaka ve Filistin askısına maruz kalmış, buz gibi soğuk su ile hortulanmış, sudan ve uykudan mahrum bırakılmış ve cop ve demir çubuklarla dövülmüştür. 10 Mayıs 1994 tarihinde serbest bırakılmış ve aleyhinde delil yetersizliği nedeniyle 17 Mayıs 1994 tarihinde aklanmıştır.

15. Hüseyin Koku, önde gelen yerel bir HADEP politikacısı olarak, polisin ve özellikle de Elbistan Valisi Şükrü Görücü’nün taciz ve tehditlerine maruz kalmıştır. Görücü, onu öldürmekle tehdit etmiş, onun bir vatan haini olduğunu ve ayrıca HADEP’in bir terörist partisi olduğunu iddia etmiştir. Görücü, ayrıca, Hüseyin Koku’ya “çabucak ortadan kaldırılacak” olduğunu söylemiştir. Hüseyin, bu tehdidi ciddiye almış ve diğer HADEP parti yetkilileriyle görüşmüştür. 11 Kasım 1994 tarihinde, *Özgür Ülke* gazetesinde yayınlanan bir makalede, HADEP Kahramanmaraş kolu başkanının, Hüseyin Koku’nun, kendisine, Elbistan yerel valisi tarafından yapılan tehditlerden bahsettiğini söylediği yazmıştır.

16. Sözkonusu zamanda, Hüseyin Koku, ayrıca, sivil polis memurları tarafından düzenli olarak takip ediliyor ve isimsiz telefonlar ve tehditler alıyordu. HADEP'te Hüseyin'le yakın çalışan, Hüseyin ve başvuranın başka bir erkek kardeşi Ali Koku, siyasi baskı sebebiyle Türkiye'yi terk etmiştir ve şu anda İngiltere'de yaşamaktadır.

17. 17 Ekim 1994 tarihinde veya yaklaşık bu tarihte, Elbistan'daki Cumhuriyet Mahallesi'nden bazı Kürtler, HADEP yerel merkezine gitmiş ve HADEP yetkililerine, sivil güvenlik güçlerinin mahalledeki Kürt ailelerine ait olan evlerin üzerine kırmızı çapraz işareti çizdiklerini ve çevrede bulunan herkesin ev numaralarını ve kişisel detaylarını not ettiklerini bildirmişlerdir. Bu olay, aileleri endişelendirmiştir, zira, 1970'lerin sonunda, Kahramanmaraş'ta, öncesinde evlerin benzer şekilde işaretlendiği, Alevi Kürtlerin katliamı yaşanmıştır. Hüseyin Koku, bu konu hakkında, *Özgür Ülke* gazetesine bir demeç vermiştir.

18. 18 Ekim 1994 tarihli ertesi gün, Hüseyin Koku, Elbistan Belediye Başkanlığı'na çağırılmıştır. Belediye Başkanı, Hüseyin Koku'ya, onu daha önce tutuklayıp hapse attıklarında onun bölgedeki politik faaliyetlerine devam etmeyeceğini düşündüklerini söylemiştir. Belediye Başkanı, Hüseyin'i, partiden ayrılması, partinin bu kolunu kapatması ve bölgeyi terk etmesi konusunda uyarmıştır. Belediye Başkanı, Hüseyin Koku'ya, ayrıca, tavsiyesini dinlediği takdirde ona bir şey olmayacağını, ancak, dinlemediği durumda, kendisinin, ona olacıklardan sorumlu olamayacağını söylemiştir. Belediye Başkanı, Hüseyin'e, ayrıca, Hüseyin'in ve diğer HADEP üyelerinin PKK'ya yardımda bulunduğu inandığını söylemiştir. Hüseyin, yanıt olarak, seçilmiş bir temsilci olduğunu ve yasa dışı hiçbir şey yapmadığını söylemiştir. Hüseyin, sonradan, bu görüşmeyi, aralarında HADEP yerel başkan yardımcısı Mustafa Yeter'in de bulunduğu HADEP Elbistan kolu yönetim kurulu üyelerine anlatmıştır.

19. 20 Ekim 1994 tarihinde, Hüseyin, kendisini, daha sonra beyaz bir Renault ile götüren, telsiz taşıyan sivil polis memurları tarafından kaçırıldığında, saat 12:00 ile saat 13:00 arasında, Elbistan'daki Malatya Caddesi'nde eşi Fatma ile birlikte yürüyordu. Olay sırasında, Hüseyin'den üç ila dört metre uzaklıkta olan Fatma Koku, olaya tanıklık etmiştir. Üç adam kendilerini polis memurları olarak tanıtmış ve Hüseyin'e onlarla birlikte merkeze geleceğini söylemişlerdir.

20. Kaçırılma olayına görgü tanıklığı eden diğer kişi, yine bu dönemde Elbistan HADEP partisi içinde aktif olan ve Hüseyin'i iyi tanıyan, Bulut Yılmaz'dır. Yılmaz, sivil polis memurlarından birini, dana önce, dükkanındaki gazetelere el koyan polis memuru olarak hatırlamıştır.

21. 20 Ekim 1994 tarihinde, Fatma Koku, daha sonra, eşinin iş arkadaşlarına olanları anlatmak üzere HADEP merkezine gitmiştir.

22. 21 Ekim 1994 tarihinde, Fatma Koku, eşinin yeri hakkında bilgi edinmek için, Mustafa Yeter eşliğinde, Elbistan Emniyet Müdürlüğü'ne gitmiştir. Fatma Koku'ya Hüseyin'in gözaltına alınmamış olduğu söylenmiştir. Fatma Koku, daha sonra, Jandarma'ya ve onun sonrasında Cumhuriyet Savcılığı'na yönlendirilmiştir. Ailenin diğer üyeleri tarafından ilave soruşturmalarda bulunmuş, ancak onlara hiçbir bilgi verilmemiştir. Fatma Koku, ayrıca, eşinin – başvuranın abisinin – önceki gün tutuklandığını haber vermek için başvuranla temasa geçmiştir.

23. Kaçırılma olayından kısa bir süre sonra, Ali Koku, Fatma Koku'ya, beş veya altı polis karakoluna gitmesinde eşlik etmiş, ancak, onlara her karakolda Hüseyin Koku'nun orada alıkonulmadığı söylenmiştir.

24. 31 Ekim 1994 tarihinde, Elbistan Valisi Şükrü Görücü'nün verdiği bir demeç, *Elbistanın Sesi* isimli yerel gazetede yayınlanmıştır. Görücü, bu demeçte, Hüseyin'in tutuklanmış olduğunu reddetmiştir.

25. 1 Kasım 1994 tarihinde, Fatma Koku, eşinin ortadan kaybolmasına ilişkin, Elbistan Cumhuriyet Savcısı'na cezai şikayette bulunmuştur. Fatma Koku eşinin bir fotoğrafını getirmiş ve konunun araştırılmasını talep etmiştir. Fatma Koku'nun dilekçesine, 1 Kasım 1994 tarihinde, hem Cumhuriyet Savcısı hem de Emniyet Müdürü tarafından teyit imzası atılmıştır.

26. 1 Kasım 1994 tarihinde, ayrıca, Uluslararası Af Örgütü, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolmasına ilişkin olarak 'Acil Eylem' bülteni yayınlamıştır.

27. 3 Kasım 1994 tarihinde, Fatma Koku ve bazı HADEP yöneticileri, Elbistan Valisi'ne dilekçe vermiş ve Hüseyin'in kaybolmasına ilişkin bir araştırma yürütmesini talep etmişlerdir.

28. 5 Kasım 1994 tarihinde veya yaklaşık bu tarihte bir akşam, Hüseyin Koku'nun evi telefonla aranmış ve bu telefona Hüseyin Koku'nun 13 yaşındaki kızı Özlem cevap vermiştir. Telefonda, Özlem'e, babasının işkence gördüğü esnadaki sesi dinletilmiştir. Fatma Koku, bu telefon hakkında şikayette bulunmak için, hemen polis merkezine gitmiş, ancak, polisler ilgilenmemiş ve hatta onunla alay etmişlerdir. Yapılan arama hakkında Cumhuriyet Savcısı'na şikayette bulunulmuş, ancak, başvuranın bildiği kadarıyla, Cumhuriyet Savcısı tarafından, konuyu araştırmak üzere, hiçbir adım atılmamıştır. Yaklaşık iki buçuk ay sonra, Koku ailesi, Elbistan Cumhuriyet Mahallesi polis merkezine çağırılmış ve burada onlara, yapılan telefon araması hakkında sorular sorulmuştur. Fatma Koku, polis memurlarına, eşinin olayını niye daha önce araştırmadıklarını sormuştur. Polis memurlarından biri, Fatma'ya şu cevabı vermiştir: "Hüseyin'i iyi tanırdım, ancak, onu şimdi görsem tanımazdım ve sen de tanımazdın". Fatma Koku, ona, bununla neyi kastettiğini sormuş, ancak, uzaklaştırılmıştır.

29. Fatma Koku ve diğer aile üyeleri, Şükrü Görücü ile görüşmeye gitmişler, ancak, Şükrü Görücü onlara Hüseyin Koku'nun yeri hakkında hiçbir bilgi vermemiş ve bunun yerine Fatma'yı aşağılamış ve tehdit etmiştir.

30. Hüseyin Koku'nun kaçırılması üzerine, Mustafa Yeter ve Hasan Güner, HADEP Elbistan kolunun geçici liderleri yapılmışlardır. Mustafa Yeter ve Hasan Güner, daha sonra tutuklanmış ve işkenceye maruz kalmışlardır. Yeter, Hüseyin Koku'nun olayı hakkında konuşmaması, onun hakkında başka soru sormaması veya konuya dışarıda dikkat çekmemesi yönünde polis tarafından tehdit edilmiştir. Yeter'e istifa etmesi, aksi halde diğerleri ile aynı kaderi yaşayacağı söylenmiştir.

31. 24 Nisan 1995 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı, Fatma Koku'yu Cumhuriyet Savcılığı'na çağırılmış ve onu eşi hakkında sorgulamıştır. Cumhuriyet Savcısı, ona, Hüseyin Koku'nun PKK tarafından öldürülmüş olup olamayacağını sormuştur. Fatma, eşinin PKK ile hiçbir zaman bir bağlantısının olmamış olduğu ve eşinin onlar tarafından kaçırılmış veya öldürülmüş olduğuna inanmak için hiçbir sebep olmadığı yanıtını vermiştir.

Fatma Koku, eşinin daha önce, PKK ile ilgisi olduğu iddiası ile tutuklanmış, ancak serbest bırakılmış olduğunu söylemiştir. Fatma Koku, Cumhuriyet Savcısına, kendisinin ve eşinin ailesinin hiçbir zaman kimseyle bir problem yaşamadığını söylemiştir.

32. 27 Nisan 1995 tarihinde veya yaklaşık bu tarihte, Fatma Koku'ya, polis tarafından, Elbistan'dan yaklaşık 150 km. uzaklıkta, Malatya ilinin Pötürge ilçesi yakınında bir ceset bulunmuş olduğu bildirilmiştir. Fatma ve Koku ailesi üyeleri, Pötürge'ye gittiklerinde, Hüseyin Koku'nun üç veya dört parçaya ayrılmış, başı kesilmiş olan cesediyle karşılaşmışlardır. Cesedin büyük kısmı çürümüş bir haldedir.

33. Pötürge Cumhuriyet Savcısı, mevcut Koku ailesi üyelerinin ifadesini almıştır. Güvenlik güçleri, Hüseyin Koku'nun akrabalarına, 15 gün içinde bir otopsi yapılacağını ve bunun sonrasında cesedin bırakılacağını söylemiştir.

34. 28 Nisan 1995 tarihinde, Fatma Koku, Cumhuriyet Savcısı'na, eşinin cinayetinin araştırılmasını ve gerektiği şekilde harekete geçilmesini talep eden, birkaç resmi şikayette bulunmuştur.

35. 12 Mayıs 1995 tarihinde, Uluslararası Af Örgütü, Hüseyin Koku hakkında başka bir 'Acil Eylem' bülteni daha yayınlamıştır.

36. Adli Tıp Kurumu tarafından, 29 Haziran 1995 tarihinde, hazırlanan otopsi raporuna göre, bir tanesi kafatasında olmak üzere, cesette iki kurşun yarası vardır.

37. Temmuz 1995'de, Fatma Koku polis merkezine çağrılmış ve eşine ilişkin verdiği dilekçeler hakkında sorgulanmıştır. Fatma Koku, polis merkezindeyken, bu dilekçeleri sunduğunu teyit ettiğini sandığı bir belge imzalamıştır.

38. Koku ailesi, Cumhuriyet Savcısı veya herhangi başka bir yetkili tarafından, Fatma Koku'nun eşinin ortadan kaybolmasına ve öldürülmesine ilişkin yürütülen herhangi bir araştırmadan haberdar edilmemiştir.

39. 23 Ağustos 1995 tarihinde, Hüseyin Koku'nun cesedi aile avukatına bırakılmıştır. Aynı gün ceset defnedilmiştir. Güvenlik güçleri mensupları, cenaze esnasında, yakın aile dışında herhangi bir kimsenin girmesini engellemek için bölgeyi çevrelemiştir.

40. Başvuran, bu süreç boyunca, HADEP Elbistan kolunun bir başka üyesi olan Mehmet Kaya ile temasta kalmıştır. 1996 yılında, Kaya, başvurana, gelecek HADEP yıllık genel toplantısında, HADEP'in erkek kardeşinin kaçırılması ve öldürülmesi hakkında bir beyanat vereceğini söylemiştir. Kaya ve iki diğer HADEP yerel politikacısı, sözkonusu yıllık genel toplantıdan dönüşlerinde vurularak öldürülmüşlerdir.

41. Başvuran, konuyu, Uluslararası Af Örgütü dahil olmak üzere, muhtelif uluslararası örgütlere taşımıştır. Başvuran, Hüseyin Koku'nun ölümüne ilişkin olarak Avrupa Parlamentosu'na dilekçe veren, Avrupa Parlamentosu Üyesi Alf Lomas'a akıl danışmıştır. Sözkonusu zamanda, başvuranın, Türkiye ile telefon görüşmeleri yaparken birkaç defa görüşmesi kesilmiş ve Türkçe konuşan bir ses araya girip onu tehdit etmiştir.

C. Hükümet'in olaylara ilişkin görüşleri

42. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Hükümet'in, davanın esaslarına ilişkin görüş sunmadığını kaydeder (bkz. yukarıda 7. paragraf). Dolayısıyla, aşağıdaki görüşler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na 15 Mayıs 1996 tarihinde sunulan görüşlerden ve 10 Nisan 1997 tarihinde sunulan ek görüşlerden alınmış, yani başvurunun kabuledilebilir olduğuna karar verilmesinden önce alınmıştır.

43. Hükümet'e göre, yetkililer, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolduğunun, ilk olarak, Fatma Koku tarafından Kahramanmaraş Valisi'ne sunulan dilekçenin alınması üzerine (bkz. aşağıda 91. paragraf), 3 Kasım 1994 tarihinde farkına varmışlardır. Bu dilekçenin alınması üzerine, Kahramanmaraş Vali Yardımcısı, bazı yetkililerden bilgi talep etmiştir.

44. 7 Kasım 1994 tarihinde, Elbistan Jandarma Komutanlığı, Vali Yardımcısı'na cevap göndermiştir. Bu cevaba göre, Hüseyin Koku, jandarma tarafından gözaltına alınmamıştır.

45. 7 Kasım 1994 tarihinde, ayrıca, Emniyet Müdürlüğü, Vali Yardımcısı'na, Hüseyin Koku'nun 20 Ekim 1994 tarihinde veya dolaylarında kendileri tarafından tutuklanmadığını bildirmiştir.

46. 9 Kasım 1994 tarihinde, Kahramanmaraş Valisi raporunu İçişleri Bakanlığı'na göndermiştir, buna göre, bazı gazeteler, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolduğu iddiası haberlerine yer vermiştir. 23 Ekim 1994 tarihinde, *Özgür Ülke* gazetesi şu başlığı geçmiştir: "HADEP Elbistan Kolu Başkanı Gözaltına Alındı". Aynı gazete, 5 Kasım 1994 tarihinde, "HADEP Elbistan Başkanı Kayıp" haberini vermiş ve şu soruyu sormuştur: "HADEP Başkanı Öldürüldü mü?". 29 Ekim 1994 tarihinde, *Nevroz* gazetesi, "Elbistan'da Gözaltı" başlığını taşımıştır. Bu yazıların doğruluğu Kahramanmaraş güvenlik birimleri tarafından değerlendirilmiş ve Hüseyin Koku'nun gözaltına alınmamış olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Hüseyin Koku, yasadışı örgütlere üye olması iddiasına bağlı olarak, 1982 ve 1994 tarihlerinde tutuklanmıştır. Kahramanmaraş Valisi, Hüseyin Koku'nun geçmiş faaliyetlerine dayanarak, onun, PKK'ya katılmak veya PKK yararına faaliyetler yürütmek amacıyla yasadışı yollarla ülkeyi terk etmiş olduğunun mümkün olduğu sonucuna varmıştır.

47. Hüseyin Koku'nun işkence sonucu maruz kaldığı yaralanmalar için Kahramanmaraş Devlet Hastanesi'nde muayene edilip edilmediğini 2 Kasım 1994 tarihinde açıkça soruşturmuş olan İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı'na, 10 Kasım 1994 tarihinde cevap verilmiştir. Cevapta, Hüseyin Koku'nun "20 Kasım 1994 ve 10 Kasım 1994" tarihleri arasında, bu hastaneden hiçbir şekilde muayene talep etmediği ve oraya polis tarafından getirilmediği belirtilmiştir.

48. 11 Kasım 1994 tarihinde, Elbistan Emniyet Müdürlüğü komiseri, Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü komiserine bir mektup göndermiş ve mektubunda, Hüseyin Koku'nun polis tarafından götürüldüğü iddia edilen Malatya Caddesi'ndeki bazı dükkan sahiplerini sorguladığını yazmıştır. Bu kişilerden hiçbirinin böyle bir olay hakkında bir bilgisi yoktur. Bu bilgiye ve ayrıca Fatma Koku ve Özlem Koku'dan alınan ifadelere dayanarak, Elbistan komiseri, bu iddianın, güvenlik güçlerinin şerefini lekelemek için ortaya atılan birçok benzer iddiadan biri olduğu sonucuna varmıştır.

49. 26 Haziran 1995 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Başsavcısı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (bundan sonra "Müdürlük" olarak anılacaktır)'ne, içerisinde

Bakanlık'a daha önce gönderilen bilgiye atıfta bulunulan bir mektup göndermiştir. Bu mektup, Genel Müdürlüğe, 26 Nisan 1995 tarihinde, Hüseyin Koku'nun cesedinin üç anahtarla birlikte bulunduğunu bildirmiştir, bu anahtarlardan bir tanesi HADEP partisi merkez binasının kapısı, bir tanesi Hüseyin Koku'nun evi ve üçüncüsü Hüseyin Koku'ya ait olan çanta içindir.

50. Çantanın içinde yer alanlara göre, Hüseyin Koku'nun, evli bir kadın olan C. E. isimli bir kişiyle evlilik dışı bir ilişki yürüttüğü tespit edilmiştir. Zina suçunun olduğu sözkonusu zamanda, C. E.'nin eşi, yetkililere Hüseyin Koku aleyhinde, 20 Aralık 1993 tarihinde Elbistan Cumhuriyet Savcısı tarafından alınan takipsizlik kararı ile sonuçlanan, bir şikayette bulunmuştur. Çantada bulunan bazı mektuplar, C. E.'nin sadakatsiz davranışlarını ortaya koymuştur.

51. Cumhuriyet Başsavcısı, ayrıca, 28 Nisan 1995 tarihinde Pötürge Cumhuriyet Savcısı tarafından, Fatma Koku'nun erkek kardeşi Ahmet Güzel'den alınan bir ifadeye atıfta bulunmuştur. Bu ifadeye göre, 22 Ekim 1994 tarihinde, C. E.'nin babası Mehmet Çolak, Güzel'e şöyle demiştir: "...onu mahvettiler ve ondan kurtuldular...". Bunun, Hüseyin Koku'ya yönelik olduğu anlaşılmıştır.

52. Cumhuriyet Başsavcısı, yukarıdaki bilgileri göz önüne alarak, Genel Müdürlüğe yazdığı mektubunu, Hüseyin Koku'nun ölümünün C. E. ile kurduğu evlilik dışı ilişkiyle yakından ilgili olduğuyla sonuçlandırmıştır.

53. İstanbul Adli Tıp Kurumu tarafından hazırlanan 26 Haziran 1995 tarihli otopsi raporuna göre, cesedin vücudunda iki kurşun yarası ve bir tane de kafatasında vardır.

54. 8 Eylül 1995 tarihli bir mektupta, Elbistan Cumhuriyet Savcısı, Genel Müdürlük'ü, o tarihe kadar toplanan bütün olaylar ve delillerden haberdar etmiştir.

55. 1 Mart 1996 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı, Genel Müdürlüğe bir başka mektup göndermiştir. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvuruya atıfta bulunarak, Cumhuriyet Savcısı, Genel Müdürlüğe, Hüseyin Koku'nun ölümünün, cesedin bulunmasından sonra Pötürge Cumhuriyet Savcısı tarafından başlatılan ön soruşturma tamamlandıktan sonra, açıklığa kavuşacağını bildirmiştir.

56. 21 Mart 1996 tarihinde, Adalet Bakanlığı, Genel Müdürlüğe, ona yukarıda belirtilen yazışmayı bildiren bir mektup göndermiştir. Bu mektuba göre, Devlet yetkilileri aleyhine yöneltilen iddialar sahtedir ve propaganda amaçlı yaratılmışlardır.

57. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 22 Mart 1996 tarihinde hazırlanan bir mektup, yukarıda belirtilen olaylara ve raporlara atıfta bulunmuş ve Hüseyin Koku'nun cesedinin 23 Ağustos 1995 tarihinde Elbistan'da ailesi tarafından defnedildiğini belirtmiştir.

58. 10 Nisan 1997 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na sunulan ek görüşlerinde, Hükümet, son olarak, Pötürge Cumhuriyet Savcısı'nın Hüseyin Koku'nun ölümüne ilişkin araştırmasının 1995/42 no.'lu dosya altında halen devam etmekte olduğunu ve zamanaşımı süreci dolana kadar devam edeceğini sunmuştur.

D. Hükümet tarafından sunulan yazılı deliller

59. Aşağıdaki bilgiler, Hükümet tarafından sunulan belgelerde yer almaktadır.

60. Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi (bundan sonra “Malatya Mahkemesi” olarak anılacaktır)’nin 10 Mayıs 1994 tarihinde aldığı ara karar uyarınca, PKK örgütüne yardım ve yataklık yapma şüphesi ve bu örgüte üye olduğu iddiasından dolayı hakkında başlatılan cezai işlemlerin sonucunun çözümünü bekleyen başvuranın erkek kardeşi Hüseyin Koku, hapisten serbest bırakılmıştır.

61. 17 Mayıs 1994 tarihinde, Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, böyle suçlara karıştığına dair yeterli delil olmamasından dolayı başvuranın erkek kardeşinin kovuşturmasını durdurmaya karar vermiştir.

62. 26 Nisan 1995 tarihinde, saat 13:00’de, bir köy korucusu olan Emin Ziya Kekeç, Tepehan Jandarma Karakolu komutanına, Pötürge ilçesinin idari kaza bölgesi içinde yer alan Sinan Köyü’nün Arğuça küçük köyü yakınında bir mevkide parçalanmış bir ceset bulunduğunu haber vermiştir. Tepehan Jandarma Karakolu komutanı, emrindeki bazı askerlerle birlikte, Kekeç tarafından cesedin bulunmuş olduğu mevkiye gitmiştir. Olay yerinde hiçbir mermi bulamamışlardır.

63. Pötürge ilçe Cumhuriyet Savcısı Zeki Polat, jandarmalardan kısa bir süre sonra olay yerine varmış ve bulgularını bir rapora kaydetmiştir. Polat, ayrıca, bir fotoğrafçıya cesedin fotoğrafını çekmesi talimatını vermiştir. Ceset parçalarının altında ve etrafındaki toprakta mermi, boş mermi kovani ve benzer deliller aranmış ancak hiçbiri bulunmamıştır.

64. Ölünün ceket cebinde bulunan bir cüzdanın içinde bir elektrik faturası ve bir parça kağıt vardır. Bu kağıtların çok ıslak olduğu ve yırtılma riskinin olduğu hesaba alınınca, onları, kurdukları zaman, daha sonraki bir safhada okuma kararı alınmıştır. Ceket cebinde, ayrıca, bir kapı kilidi anahtarı, küçük, paslı bir sustalı bıçak ve paslı iki telefon jetonu bulunmuştur.

65. Cumhuriyet Savcısıyla birlikte olay yerine varan Dr. Kağan Denge ve Dr. Naim Özata, cesedin incelenmesi sırasında hazırlanan bir raporda bulgularını ayrıntılarıyla anlatmışlardır. Bu rapora göre, ceset, fena halde çürümüş ve ceset parçaları ve kemikler etrafta yayılmıştır. Cesedin kafası kayıptır. Kemikler, muhtemelen vahşi hayvanlar tarafından, cesedin etrafına yayılmıştır. Ceset parçaları üzerinde yürütülen inceleme, herhangi bir ateşli silah yaralanmasını ortaya çıkarmamıştır. İç organların hepsi yok olmuştur. Doktorlar ölüm sebebini tespit edememişlerdir ve dolayısıyla, ceset kalıntılarını İstanbul Adli Tıp Kurumu’na gönderme kararı alınmıştır.

66. 27 Nisan 1995 tarihinde, Pötürge Cumhuriyet Savcısı, Elbistan ilçesindeki meslektaşına, ondan, ceket cebinde bulunan bilgilere bakarak cesedin kimliğini tespit etmeye yardımcı olmasını isteyen bir faks göndermiştir.

67. 28 Nisan 1995 tarihinde, Fatma Koku, cesedin üzerinde bulunan giysileri incelemiş ve onların eşi Hüseyin Koku’ya ait olduğu sonucuna varmıştır. Pötürge Cumhuriyet Savcısı, daha sonra, cesedin bulunduğu yerde hazırlanan raporlarla birlikte, ceset kalıntılarını Adli Tıp Kurumu’na göndermiş ve ölüm sebebini tespit edilmesini istemiştir.

68. 28 Nisan 1995 tarihinde, ayrıca, iki jandarma tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapora göre, ceset üzerinde bulunan anahtar, Hüseyin Koku'nun sahibi olduğu ve kayınbiraderi Ahmet Güzel'in evinde tutulmakta olan bir çantaya aittir. Çanta, içerisinde bazı belgeler bulan, jandarmalar tarafından açılmıştır. Bu belgeler, *inter alia*, C. E. ile zina iddiası dolayısıyla Hüseyin Koku aleyhinde başlatılan cezai işlemlere ilişkindir.

69. 29 Nisan 1995 tarihinde, bazı askerler ve köy korucuları, cesedin bulunduğu yere bir daha gitmişler ve kayıp olan ceset kafasını aramışlardır. Kafatasını, üç parçaya ayrılmış halde bulmuşlardır.

70. Aynı günün sonrasında, Pötürge Cumhuriyet Savcısı ve Dr. Denge olay yerine gitmişler ve askerler tarafından aynı günün öncesinde bulunan kemikleri incelemişlerdir. Dr. Denge, kafatasının arka kısmında, 1 × 1 santimetre ölçüsünde bir mermi girişi olduğunu gözlemlemiştir. Bu mermi, ayrıca, kafatasında çatlamaya sebep olmuştur. Cumhuriyet Savcısı, kafatası parçalarını, İstanbul Adli Tıp Kurumu'na göndermiştir.

71. 28 ve 30 Nisan 1995 tarihleri arasında, yetkililer tarafından, Hüseyin Koku'nun C. E. ile ilişkisi olduğunu duyduklarını ve C. E.'nin ailesinin Hüseyin'le kavgalı olduğunu belirten, Hüseyin Koku'nun aile üyelerinin ifadeleri alınmıştır.

72. 1 Mayıs 1995 tarihinde, Fatma Koku, Elbistan Cumhuriyet Savcısı'na bir dilekçe sunmuş ve eşinin ceset kalıntılarının İstanbul'da incelendikten sonra kendisine teslim edilmesini talep etmiştir.

73. 25 Mayıs 1995 tarihinde, Adli Tıp Kurumu, ceset kalıntılarının incelemesine başlamıştır. Balistik Şubesi'nden, ölü tarafından giyilen giysilerin, merminin veya keskin objelerin sebep olduğu herhangi bir hasar taşıyıp taşımadığını tespit etmesi istenmiştir. Mermi hasarı bulunduğu takdirde, Balistik Şubesi'nden merminin atıldığı mesafeyi tespit etmesi istenmiştir.

74. 26 Mayıs 1995 tarihinde, Pötürge Cumhuriyet Savcısı Zeki Polat, Elbistan ilçesindeki meslektaşına, Hüseyin Koku'nun C. E. ile yürütmüş olduğu ilişkinin Ekim 1994'teki ölümüyle bağlantılı olabileceği görüşünü belirten bir mektup göndermiştir. Polat, Elbistan Cumhuriyet Savcısı'ndan, Elbistan ilçesinde yaşayan C. E. 'nin aile üyelerinden ifadeler almasını istemiştir.

75. Pötürge Cumhuriyet Savcısı, 26 Mayıs 1995 tarihinde, Adli Tıp Kurumu'na da bir mektup göndermiş ve Hüseyin Koku'nun ceset kalıntılarının incelemesini hızlandırmaları için ısrar etmiştir.

76. 1 Haziran 1995 tarihinde, Pötürge Cumhuriyet Savcısı Polat, araştırmada yer almış gelişmeleri ayrıntılarıyla anlattığı bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre, HADEP Elbistan kolu başkanı Hüseyin Koku, 26 Nisan 1995 tarihinde, kafatasında muhtemel kurşun yarası ile ölü bulunmuştur. Polat, ayrıca, Elbistan Cumhuriyet Savcısı'ndan, Hüseyin Koku'nun Ekim 1994'te kayboluşunun bu Cumhuriyet Savcısının dikkatine sunulmuş olduğunu öğrenmiştir. Hüseyin Koku'nun kayboluşunun 15-20 gün öncesinde, C. E.'nin eşi de ortadan kaybolmuştur ve bundan sonra C. E., Gaziantep'te başka bir adamla birlikte yaşamaya başlamıştır. Hüseyin Koku, kayboluşunun öncesinde, Gaziantep'e gitmiş ve o adamla bir tartışma yaşamıştır.

77. 13 Haziran 1995 tarihinde, Balistik Şubesi, giysiler üzerindeki çok sayıdaki kesik ve diğer hasarların bozulmadan kaynaklandığı sonucuna varmıştır.

78. 29 Haziran 1995 tarihinde, Adli Tıp Kurumu, raporunda, Hüseyin Koku'nun başının arkasından vurulduğunu kaydetmiştir. Ayrıca, başka bir merminin omurgadan geçtiği gözlemlenmiştir. İki merminin ölümüne sebep olmuş olduğu, ancak, mermilerin atıldığı mesafeyi tespit etmenin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Rapor, ölüm saatine ilişkin bir bilgi içermemektedir.

79. 18 Ağustos 1995 tarihli bir mektupta, Elbistan Cumhuriyet Savcısı, Gaziantep şehir Cumhuriyet Savcısı'ndan, Hüseyin Koku'nun ölümü hakkında herhangi bir bilgisi olup olmadığını tespit etmek için C. E.'yi sorgulamasını istemiştir.

80. 23 Ağustos 1995 tarihinde, Hüseyin Koku'nun ceset kalıntıları Pötürge Cumhuriyet Savcısı'na iade edilmiş ve sonra Pötürge Cumhuriyet Savcısı da ceset kalıntılarını cenaze için aile avukatına teslim etmiştir.

81. 5 Eylül 1995 tarihinde, Gaziantep Cumhuriyet Savcısı tarafından C. E.'nin ifadesi alınmıştır. C. E., ifadesinde, Hüseyin Koku ile bir ilişki yaşamış olduğunu reddetmiş ve onun ölümü hakkında hiçbir şey bilmediğini eklemiştir.

82. 18 Ocak 1996 tarihinde, Aziz Dalkılıç isminde bir şahıs, bir jandarma subayı tarafından, "1994 sonbaharında Sinan Köyü yakınında bir mevkiye bir kişinin iki kişi tarafından öldürülmesi" ile ilgili olarak sorgulanmıştır. Dalkılıç, Ekim 1994 sonlarında bir gün saat 15:00 sularında, hayvanlarına ot toplamak için kendisinin ve eşinin ormana gittiğini belirtmiştir. Yaklaşık iki saat sonra, ot toplamayı bitirdiklerinde ve bir traktörle geri dönüş yolculuklarına başladıklarında, birisi iki kayanın arasında yüzükoyun yerde yatan ve diğer ikisi "pozisyon almış" olan üç adam görmüşlerdir. "Pozisyon almış" olan iki adam, askeri üniformalara ve askeri botlara benzer giysiler ve şapkalar giymişlerdir. Her üç adam da, üzerinde mühimmat taşınabilir türe benzer açık kahverengi yelekler giymiştir. Dalkılıç, adamlardan bir tanesinin silah namlusunu görebilmiştir. Adamların kendisini veya eşini gördüğünü sanmamıştır. Hiçbir silah sesi duymamıştır. O ve eşi korkmuşlar ve yollarını değiştirmişlerdir ve bu da onları asfalt yola çıkarmıştır. Eve dönüş yollarında, şoförünü tanıdıkları bir minibüs görmüşlerdir. Dalkılıç, minibüs şoförüne, kendisinin ve eşinin üç silahlı adam görmüş olduklarını söylemiş ve minibüs şoföründen jandarma karakoluna haber vermesini istemiştir.

83. Ertesi gün, Dalkılıç, kendisinin ve eşinin önceki gün tanıklık ettikleri hakkında sorgulandığı, jandarma karakoluna çağrılmıştır. Sonraki bir tarihte, Dalkılıç, askerlerin üç adama bakmak için bölgeye gitmiş olduklarını ancak onları bulamadıklarını duymuştur.

84. Dalkılıç, 2 Şubat 1996 tarihinde, saat 09:00'da jandarmalar tarafından evinden alınmış ve üç kişiyi görmüş olduğu yere götürülmüştür. Dalkılıç, jandarmalara, askeri giysiler giyen "ölü adam"ın arasında yatmış olduğu iki kayayı göstermiştir.

85. 2 Şubat 1996'da, ayrıca, Dalkılıç, Pötürge Cumhuriyet Savcısı tarafından sorgulanmıştır. Dalkılıç, daha önce jandarmaya verdiği ifadede yer alan olaylar şeklini tekrarlamış ve hepsi uzun saçlı olan üç adamın komando üniformaları ve bereleri giymiş olduklarını eklemiştir. Dalkılıç, hiçbirinin ölü olduğunu düşünmemiştir. İki kaya arasında uzanan kişi hareket etmiyor ancak diğer ikisi hareket ediyordur. Minibüs şoförüne Üç silahlı

adam gördüğünü söylemiş olmasına rağmen, aslında, yalnızca iki tanesi silahlıdır. Adamların saçlarının askerlerin saçlarından uzun olduğu gerçeği, iki adamın terörist oldukları görüşüne varmasına sebep olmuştur.

86. 8 Mart 1996 tarihinde, Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, Elbistan Cumhuriyet Savcısı'na bir mektup göndermiş ve ona, Hüseyin Koku'nun Ekim 1994'te kayboluşuna ilişkin bir araştırma yürütülüp yürütülmediğini sormuştur. Cumhuriyet Savcısı, mektubunda, ayrıca, aşağıdaki yazışmalara atıfta bulunmuştur:

- (a) 1 Eylül 1995 tarihinde, Genel Müdürlük tarafından Elbistan Cumhuriyet Savcısı'na gönderilen bir mektup;
- (b) 8 Eylül 1995 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı tarafından gönderilen bir mektup;
- (c) 11 Eylül 1995 tarihinde, Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'ndan Genel Müdürlüğe gönderilen bir mektup;
- (d) 26 Eylül 1995 tarihinde, Genel Müdürlük tarafından gönderilen bir mektup;
- (e) 27 Eylül 1995 tarihinde, Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı tarafından, Genel Müdürlük'ün 26 Eylül 1995 tarihli mektubuna verilen bir yanıt;
- (f) 28 Şubat 1996 tarihinde, Genel Müdürlük tarafından Elbistan Cumhuriyet Savcısı'na gönderilen bir mektup; ve son olarak,
- (g) 1 Mart 1996 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı tarafından gönderilen bir mektup.

87. 24 Eylül 1996 tarihinde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı, Elbistan Cumhuriyet Savcılığı tarafından 20 Aralık 1993 tarihinde Hüseyin Koku ve C. E. zinası için alınan takipsizlik kararını Genel Müdürlüğe iletmiştir.

E. Başvuran tarafından sunulan yazılı deliller

88. Aşağıdaki bilgiler, başvuran tarafından sunulan belgelerde yer almaktadır.

89. 1 Kasım 1994 tarihinde, Fatma Koku, Elbistan ilçe Cumhuriyet Savcılığı'na bir dilekçe sunmuştur. Fatma Koku, bu dilekçede, eşinin, 20 Ekim 1994 tarihinde öğle vakti sıralarında, Renault marka bir otomobille sivil polis memurları tarafından götürüldüğünü iddia etmiştir. Ayrıca, Elbistan Emniyet Müdürlüğü'yle bağlantı kurmuş olduğunu ve burada kendisine eşinin polis tarafından tutuklanmamış olduğunu söylediğini belirtmiştir. Fatma Koku, son olarak, 31 Ekim 1994 tarihinde yerel gazetede, Elbistan Valisi tarafından düzenlenen, basın bülteninin yayınlanması üzerine, eşinin güvenliği için duyduğu endişelerin arttığını belirtmiştir. Söz konusu bildiriye göre, eşi polis tarafından gözaltına alınmamıştır. Cumhuriyet Savcısı'ndan eşini aramasını istemiştir. Bayan Koku, dilekçesine eşinin bir fotoğrafını ve adresini de eklemiştir.

90. Aynı gün, Koku'nun dilekçesi Cumhuriyet Savcısı tarafından kabul edilmiştir. Cumhuriyet Savcısı, dilekçe üzerinde "[Hüseyin Koku], bulunması muhtemel olan yerlerde aranmalıdır" şeklindeki talimatlarını yazılı olarak belirtmiştir. Ayrıca aynı gün, söz konusu dilekçe ve talimatların, Elbistan Polis Karakolu'na gönderilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

91. 3 Kasım 1994 tarihinde Koku, kocasının bir fotoğrafı ile birlikte benzer bir dilekçeyi Kahramanmaraş Valiliği'ne sunmuştur.

92. Bulut Yılmaz, başvuranın avukatlarına, Hüseyin Koku'nun 20 Ekim 1994 tarihinde kaçırılmasına (bkz. paragraf 20) ne şekilde görgü tanığını belirten üç mektup göndermiştir. Yılmaz, 1995 senesinde Türkiye'yi terk etmiş ve müteakiben kendisine siyasi sığınma hakkı verilen İsviçre'ye yerleşmiştir. Söz konusu mektuplara göre, Yılmaz 20 Ekim 1994 tarihinde Elbistan'da bulunan Malatya Sokağı'nda Hüseyin Koku ile konuşmakta olan iki sivil polis görmüştür. Daha sonra Hüseyin, beyaz Renault arabaya binmiş ve polis memurları ile birlikte oradan ayrılmıştır.

93. Başvuran AİHM'ye, 1990 ve 2001 seneleri arasında, özellikle Halkın Emek Partisi (HEP), DEP ve HADEP olmak üzere, Kürt yanlısı siyasi partilerin temsilcilerine yapılan saldırıları listeleyen bir olay kronolojisi sunmuştur. Söz konusu kronoloji, saldırılar sonucu ölen ya da yaralanan Kürt yanlısı siyasi parti mensuplarına yapılan saldırıları listelemektedir. Ayrıca, söz konusu partilerin öncülerine düzenlenen silahlı saldırı ve bombalama olaylarını da içermektedir. Listeye göre, 1990 senesinde HEP Parlamentosu'na girişleri ile 1994 senesi Ekim ayında Hüseyin Koku'nun kaçırılması arasında geçen sürede, yukarıda kaydedilen siyasi partilere mensup altmış üzerinde politikacı öldürülmüştür.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

94. İlgili iç hukuk ve uygulaması, *Tepe/Türkiye* kararında ortaya konmaktadır (no. 27244/95, §§ 115-122, 9 Mayıs 2003).

HUKUK

I. HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZI

95. Esaslara ilişkin hiçbir görüş bildirmeyen Hükümet (bkz. paragraf 7), hiçbir ön itirazda da bulunmamıştır. Ancak AİHM, 26 Haziran 2001 tarihli başvurunun kabuledilebilirliği hususundaki kararında, söz konusu cezai soruşturmanın, AİHS uyarınca etkin olduğunun kabul edilip edilmemesinin, başvuranın şikayetinin içeriği ile yakından ilgili olduğu ve esaslara dahil edilmesi gerektiği kanısında olduğunu hatırlatır.

96. AİHM, bu noktaya AİHS'nin 2. maddesi uyarınca başvuranın şikayetinin içeriğinin incelenmesi sırasında değinmeyi uygun görmüştür (paragraflar 147-160).

II. AİHM'NİN DELİLLERİ VE OLAYLARIN SAPTANMASINI DEĞERLENDİRMESİ

A. Tarafların iddiaları

1. Başvuran

97. Başvuran, Hüseyin Koku'nun 1994 senesi Ekim ayında Elbistan'ın merkezinden silahlı polis memurlarınca kaçırıldığına dair güvenilir görgü-tanığı ifadeleri bulunduğunu belirtmiştir. İddialarını *inter alia*, Hüseyin'nin sivil polisler tarafından beyaz bir Renault'a – başvurana göre, Komisyon ve AİHM huzurundaki Türkiye davalarında güvenlik güçlerince yasadışı adam kaçırma amacıyla kullanılan arabalar için kullanılan terim (bkz. paragraflar 19 ve 92) – bindirilip götürüldüğünü gören Fatma Koku ve Bulut Yılmaz'ın ifadelerine dayandırmaktadır.

98. Tarafınca sunulan Kürt yanlısı politikacılara yapılan saldırıların kronolojisine (bkz. paragraf 93) değinen başvuran, ayrıca, 1990lı yılların ortalarında işkence, insanlık dışı muamele, ortadan kaybolma, ve mahkeme dışı adam öldürmenin yaygın ve sistematik olduğuna ilişkin kuvvetli ve zecri deliller bulunduğunu ileri sürmüştür. Aktif bir yerel politikacı olan erkek kardeşi de gözaltında tutulduğu süre içerisinde kötü muameleye maruz bırakılmış ve Devlet yetkililerince, özellikle de Elbistan Valisi ve Belediye Başkanı tarafından tacize uğramış ve gözdağı verilmiştir. Devamlı olarak, sivil polislerce takip edilmiştir.

99. Son olarak, Hüseyin Koku'nun kaçırılmasına ilişkin yetkili makamlarca yürütülen soruşturma tamamen yetersizdir ve gözaltına alınmış olması hususundaki kesin retlerce şekillenmiştir.

100. Başvuran, yukarıda kaydedilen etkenler gözönüne alındığında, AİHM'nin makul şüphenin ötesinde erkek kardeşinin, polis tarafından kasıtlı öldürüldüğü sonucuna varması için somut ve delil niteliğinde yeterince materyal bulunduğunu belirtmiştir. *Aydın/Türkiye* (25 Eylül 1997 tarihli karar, *Hüküm ve Karar Raporları* 1997-VI, § 73) ve *Kaya/Türkiye* (19 Şubat 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-I, § 77) davalarında AİHM'nin başvurulardaki içtihadına değinen başvuran, sözkonusu davanın, delil niteliğindeki gerekli esasların, yeterli derecede güçlü, net ve uygun çıkarımların bir arada yer almasından kaynaklanan bir dava olduğunu belirtmiştir. Son olarak, AİHM'nin, makul şüphenin ötesinde, Hüseyin Koku'nun gözaltında bulunduğu sırada öldürüldüğü hususunda teşvik olmaması durumunda, olasılıklar dahilinde iddialarını kanıtlamak için – başvuran, bunun gözaltında gerçekleşen ölümlere ilişkin davalarda uygun bir sınaama yöntemi olduğunu ileri sürmüştür – yeterli delil bulunduğunu belirtmiştir.

2. Hükümet

101. Hükümet, esaslara ilişkin görüş belirtmemiştir ve sonuç olarak, başvuranın yukarıda kaydedilen iddialarına da değinmemiştir. Kabul edilebilir olduğu açıklanan başvurunun öncesinde sunulan görüşlerinde Hükümet, yerel makamlarca başvuranın erkek kardeşinin ortadan kaybolmasına ilişkin kapsamlı soruşturmaların yürütüldüğünü ileri sürmemiştir. Ortadan kaybolma sorunu, son olarak, Hüseyin Koku'nun cesedinin ortaya çıkarılması ile çözümlenmiştir. Hüseyin Koku'nun ölümünün, Devlet yetkililerinin fiilleri ile ilgisi bulunmamaktadır; sözkonusu ölüm, C.E.'nin eşinin ailesi tarafından işlenen bir intikam cinayet sonucudur. Devlet güvenlik birimleri, hiçbir şekilde ve hiçbir nedenle, yetkili makamlarca toplanmış olan delillere göre, başvuranın, muhtemelen evli bir kadınla evlilik dışı bir ilişki yaşaması nedeni ile kasıtlı olarak öldürülen erkek kardeşini kaçırmamış veya gözaltına almamıştır.

102. Hükümet, sözkonusu başvurunun ve AİHS organlarına sunulan benzer başvuruların, politik amaçlarla ve propaganda amacıyla yapılmış olduğu kanısındadır.

B. 38 § 1. madde ve müteakiben AİHM tarafından varılan sonuçlar

103. AİHM, delilleri değerlendirmeye başlamadan önce, daha önce de yapmış olduğu gibi, AİHS'nin 34. maddesi uyarınca öngörülen, kişisel başvuru sisteminin etkin şekilde işlemesi için, Devletler'in başvuruların düzgün ve etkin şekilde incelenmesini mümkün kılmak için tüm gerekli imkanları sağlaması gerektiğini vurgulayacaktır (bkz. *Tanrıkulu/Türkiye* [BD], no. 23763/94, § 70, ECHR 1999-IV). Başvuranın, Devlet yetkililerini, AİHS'nin öngördüğü haklarını ihlal etmekle suçladığı bu nitelikteki davalarla

ilgili işlemlerde, belli durumlarda yalnızca sorumlu Devlet, sözkonusu iddiaları doğrulayacak veya çürütecek bilgilere erişebilir. Bir Hükümet'in, tatmin edici bir açıklamada bulunmadan, bu tür bir bilgiyi sunmamış olması, yalnızca başvuranın iddialarının meşru olduğuna ilişkin sonuçlara varılmasına değil, aynı zamanda sorumlu bir Devlet'in, AİHS'nin 38 § 1. (a) maddesinin öngördüğü sahip olduğu yükümlülüklere uyma düzeyi üzerinde olumsuz kanılara varılmasını da neden olur (bkz. *Timurtaş/Türkiye*, no. 23531/94, §§ 66 ve 70, ECHR 2000-VI).

104. AİHM ilk olarak, Hükümet'in, 15 Mayıs 1996 tarihinde Komisyon'a sunmuş olduğu görüşlerinde, yetkili yerel makamlar tarafından hazırlanan bir grup dokümandan alıntı yaptığını belirtir (bkz. paragraflar 44-57). Ancak, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolmasından kısa süre sonra yetkili makamlarca yapılan çalışmaları ortaya koyduğu iddia edilen sözkonusu dokümanlardan hiçbiri, Sözleşme organlarına sunulmamıştır. Sözkonusu dokümanlar aşağıda kaydedilenleri kapsamaktadır:

(a) Elbistan Jandarma Karakolunca Vali yardımcısına verilen 7 Kasım 1994 tarihli cevap (bkz. paragraf 44),

(b) Polis Karakolunca Vali yardımcısına gönderilen 7 Kasım 1994 mektup (bkz. paragraf 45),

(c) Kahramanmaraş valisinin, 9 Kasım 1994 tarihli raporu (bkz. paragraf 46),

(d) İnsan Hakları Bakanı'na 10 Kasım 1994 tarihinde verilmiş olan cevap ve Bakan'ın 2 Kasım 1994 tarihli soruşturması (bkz. paragraf 47),

(e) Elbistan Emniyet Müdürlüğü Komseri'nin 11 Kasım 1994 tarihli mektubu (paragraf 48),

(f) Elbistan Cumhuriyet Başsavcısı'nın 26 Haziran 1995 tarihli mektubu (bkz. paragraf 49),

(g) Elbistan Cumhuriyet Savcısı'nın 8 Eylül 1995 tarihli mektubu (bkz. paragraf 54),

(h) Elbistan Cumhuriyet Savcısı'nın 1 Mart 1996 tarihli mektubu (bkz. paragraf 55),

(i) 21 Mart 1996 tarihinde Adalet Bakanlığı tarafından Müdürlüğe gönderilen cevap (bkz. paragraf 56), ve son olarak,

(j) İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 22 Mart 1996 tarihinde hazırlanan mektup (bkz. paragraf 57).

105. Ayrıca AİHM, Hükümet'in Komisyon'a cevabı ve AİHM'nin doküman ve bilgi talepleri ile ilgili bir grup meseleye temas etmiştir.

106. Hükümet, öncelikle, Komisyon'un kendisine, başvuranın erkek kardeşinin ortadan kaybolması ve müteakip ölümüne ilişkin soruşturma ile ilgili dokümanları sunması talebine verdiği cevap olarak AİHM'ye belli dokümanları sunmuştur. AİHM, sözkonusu dokümanların, AİHS organlarına sunulmamış olan soruşturmaya ilişkin önemli olma niteliği

taşıyan bir grup diğer dokümanlara göndermede bulunduğunu gözlemlemiştir. Söz konusu dokümanlar (paragraf 86’da değinilen) aşağıda kaydedilenleri içermektedir:

(a) 1 Eylül 1995 tarihinde Adalet Bakanlığı’nın Uluslararası Hukuk ve Dışilişkiler Genel Müdürlüğü, tarafından Elbistan Cumhuriyet Savcısı’na gönderilen mektup,

(b) 11 Eylül 1995 tarihinde Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı tarafından Müdürlüğe gönderilen mektup,

(c) 26 Eylül 1995 tarihinde Müdürlük tarafından gönderilen mektup,

(d) 27 Eylül 1995 tarihinde Malatya Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı tarafından Müdürlüğün 26 Eylül 1995 tarihli mektubuna verdiği cevap, ve son olarak,

(e) 28 Şubat 1996 tarihinde Müdürlük tarafından Elbistan Cumhuriyet Savcısı’na gönderilen mektup.

107. Ayrıca Hükümet, AİHS organlarına cesedin, otopsi sırasında çekilmiş fotoğraflarını (bkz. paragraf 63) ve Hüseyin Koku’nun ceketinin cebinde bulunmuş olan dokümanları (bkz. paragraf 64) göndermemiştir.

108. Son olarak, 27 Temmuz 2000 tarihinde AİHM, Hükümet’ten, yine Hükümet’in belirtmiş olduğuna göre, 1995/42 no.lu dosya uyarınca Pötürge Cumhuriyet Savcısı tarafından başvuranın erkek kardeşinin ölümüne ilişkin yürütülen soruşturmanın sonuçlarına ilişkin bilgi sağlamasını istemiştir (bkz. paragraf 58). Hükümet, söz konusu talebe cevap vermemiştir ve vermemeleri hususunda bir açıklamada bulunmamıştır.

109. AİHM, Hükümet’in, Komisyon’un ve AİHM’nin ilgili dokümanlara ve verilere ilişkin taleplerine cevap vermedeki ihmali hususunda hiçbir açıklamada bulunmadığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, AİHM, Hükümet’in bu husustaki tutumundan sonuçlar çıkarılabileceği kanısına varmıştır. Ayrıca AİHM, Sözleşme’ye dayalı işlemlerde sorumlu Hükümet’in işbirliğinin önemine değinerek (bkz. paragraf 103), Hükümet’in olayları saptama görevini ifa ederken, AİHS’nin 38 § 1. (a) maddesince öngörülen Komisyon’a ve AİHM’ye tüm gerekli imkanları sağlama hususundaki yükümlülüklerini yerine getirmemiş olduğu sonucuna varmıştır.

C. AİHM’nin olayları değerlendirmesi

110. Sunulan delilleri değerlendiren AİHM, umumiyetle “makul şüphenin ötesinde” kanıt standardını uygulamaktadır (bkz. *İrlanda/İngiltere*, 18 Ocak 1978 tarihli karar, A Serisi no. 25, § 161). Başvuranın belirtmiş olduğu gibi bu tür bir kanıtın, yeterli derecede güçlü, net ve uygun çıkarımların ve reddedilemeyecek benzer maddi karinelerin bir arada yer almasından kaynaklanması mümkündür.

111. AİHM, başvuranın iddialarını, Hüseyin Koku’yu polis memurlarının götürmüş olduğunu iddia eden Fatma Koku (bkz. paragraf 19) ve Bulut Yılmaz’ın (bkz. paragraf 20 ve 92) görgü tanıklığı etmiş olduklarına dair ifadelerine dayandığını gözlemlemiştir. Başvuran, ifadesini ayrıca, 5 Kasım 1994 tarihinde Hüseyin Koku’nun kızına gelen ve kızın, işkence edildiği sırada babasının sesini duyduğunu iddia ettiği isimsiz bir aramaya dayandırmıştır (bkz. paragraf 28).

112. Ancak AİHM, yukarıda kaydedilen olayların, 20 Ekim 1994 tarihinde Hüseyin Koku'yu kaçıran veya akabinde onu öldüren kişilerin, Devlet yetkilileri olduğunu tatmin edici derecede kanıtlamadığı sonucuna varmıştır. Bunları belirten AİHM, bazı davalarda başvuruların, yalnızca sorumlu Hükümet'in erişimine açık olan dokümanların mevcut olmadığı durumlarda AİHM tarafından öngörülen gerekli kanıt standardını karşılamasının imkan dahilinde olmadığı farkındadır. Bu bağlamda AİHM, yukarıda kaydedilen belgeler – özellikle Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolmasından hemen sonra yürütülmeye başlandığı iddia edilen soruşturmaya ilişkin belgeler (bkz. paragraf 114) –, Hükümet'in davadaki menfaatlerine aykırı olduğu ve Hükümet'in sözkonusu belgeleri sunmaması, AİHM'nin, Hüseyin Koku'nun kaçırılmasının hangi koşullarda vuku bulduğunu tespit edememesine neden olduğu için yine Hükümet'in, yukarıda kaydedilen belgeleri, AİHS organlarına sunmamasına ilişkin tutumdan sonuçlar çıkarabileceği kanısındadır.

113. Bununla beraber AİHM, Hükümet'in yukarıda kaydedilen ihmali ile ilgili olarak, başvuranın Hükümet'in, erkek kardeşinin yaşam hakkını korumadığını iddia ettiği şikayetini değerlendirirken bir karara varmayı daha uygun bulmaktadır (bkz. paragraf 121-146).

114. Benzer şekilde, yetkili makamların, ailenin ortadan kaybolmaya ilişkin iddialarına kayıtsız kaldığı hususunda başvuranın iddiaları, Hüseyin Koku'nun kaçırılması ve ölümüyle ilgili koşulların gizlendiğine işaret ettiği için AİHM, dava koşullarının, Hükümet'in, Hüseyin Koku'nun ölümüne ilişkin koşullar hususunda etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğü bağlamında incelenmesinin, daha uygun olacağı kanısındadır.

115. Yukarıda kaydedilen ışığında AİHM, Hüseyin Koku'nun kaçırılması ve müteakip ölümünden kimin sorumlu tutulabileceğine ilişkin bir sonuca varamamıştır.

116. AİHM, başvuranın şikayetlerini, çeşitli AİHS hükümleri uyarınca değerlendirecektir.

III. AİHS'İN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

117. AİHS'nin 2. maddesi aşağıda kaydedilmiştir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasanın korunması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.”

A. Hüseyin Koku'nun Devlet yetkililerince öldürüldüğü iddiası

118. Başvuran erkek kardeşinin, AİHS'nin 2 § 2. maddesinde ortaya konan ayrıntılı listedeki amaçların hiçbirinin uygulanmadığı koşullar altında Devlet yetkilileri tarafından kasıtlı olarak öldürülmüş olduğunu ileri sürmüştür.

119. Hükümet, başvuranın erkek kardeşinin ölümünün, C.E.'nin eşinin ailesi tarafından gerçekleştirilen bir intikam eylemi olduğu kanısındadır.

120. AİHM, Hüseyin Koku'nun kaçırılması ve müteakip ölümünün, Devlet yetkililerince gerçekleştirilmiş olduğunun tespit edilemediği sonucuna varmıştır (bkz. paragraf 115). Bu nedenle, bu bağlamda AİHS'nin 2. maddesi ihlal edilmemiştir.

B. Hüseyin Koku'nun yaşam hakkının korunmadığı iddiası

1. Başvuran

121. *L.C.B./İngiltere* davasında (9 Haziran 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-III, § 36) AİHM'nin içtihadına değinen, *inter alia*, başvuran, AİHS'nin 2. maddesinin, Devletlere, yargı yetkileri dahilinde olan kişilerin yaşamlarına korumaya ilişkin pozitif bir yükümlülük yüklemiş olduğunu belirtmiştir. Başvuran, kendilerine, kaçırıldığı ve ortadan kaybolduğunun teyit edildiği bildirilen bir kişinin, yaşamını korumak veya soruşturma başlatmak için yetkili makamların gerekli adımları atmamasının, yaşam hakkının korunması hususunda pozitif adımlar atma yükümlülüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

122. Başvuran iddiasını, *Osman/İngiltere* davasında (28 Ekim 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-VIII, § 116) uygulanan sınaama yöntemine dayandırmıştır ve erkek kardeşinin, 1994 senesi Ekim ayında kaçırıldığı ve ortadan kaybolduğu andan itibaren yaşamının, gerçek ve ani bir risk altına girdiğini ve yetkili makamların, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolmasını gerektiği şekilde soruşturamaları nedeniyle sözkonusu riskten kaçınmak için gerekli adımları atmaktan vazgeçtiklerini belirtmiştir. Sözkonusu davada başvuranın erkek kardeşinin yaşamına yöneltilen gerçek ve ani risk, güneydoğu Anadolu'da görülen, faili meçhul olan, yukarıda kaydedilen kronolojide kapsamlı biçimde yer verilen, yinelenen ve devamlı olan ortadan kaybolma ve mahkeme dışı ölümlerden kaynaklanmaktadır (bkz. paragraf 93).

2. Hükümet

123. Hükümet, başvuranın Devlet'in Hüseyin Koku'nun ölümünden sorumlu olmasına ilişkin iddialarının gerekçesiz olduğunu belirtmiştir. Sözkonusu iddialar, başvuranın muhtemelen Hüseyin'in C.E. ile evlilik dışı ilişkisinden memnun olmayan kişilerce işlenmiş olan müşterek bir suçtan fayda sağlama çabasını yansıtmaktadır.

124. Hükümet, PKK tarafından gerçekleştirilen ve Türk Devleti'nin bütünlük ve bölünmezliğine tehditler yönelten terörist eylemlere kapsamlı olarak değinmiştir. Tespit edilemeyen adam öldürmeler, adam kaçırmalar ve çeşitli diğer vahşi eylemler, terörizm koşullarında görülmektedir. Ortadan kaybolmalar da Devlet'in çözümlenmesi gereken problemler arasındadır. Sözkonusu koşullar altında bile Devlet organları, vatandaşlarına karşı işlenen suçların faillerini bulabilecek şekilde hareket etmiştir. Sözkonusu davada, başvuranın erkek kardeşinin ortadan kaybolmasına ilişkin yürütülen kapsamlı soruşturmalar, ölümünün Devlet yetkililerinin faaliyetleri ile hiçbir ilgisi olmadığını ortaya koymaktadır.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

125. AİHM, başvuranın erkek kardeşinin ortadan kaybolması ve müteakip ölümünden Devlet yetkililerinin sorumlu olduğunu tespit etmemiştir. Ancak, bu durum Hükümet'in ölüm hususundaki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Başvuranın da belirtmiş olduğu gibi 2 § 1.

maddenin ilk hükmü, Devlet'in yalnızca kasıtlı ve kanuna aykırı bir biçimde yaşamdan mahrum bırakmaktan kaçınmasını değil, aynı zamanda yargı alanı dahilindeki kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli işlemleri yapmasını da öngörür (bkz. *L.C.B.*, yukarıda kaydedilmiş olan, § 36).

126. Bu durum, Devlet'e, etkin ceza hukuku maddelerinin ihlal edilmesinin engellenmesi, önlenmesi ve cezalandırılması hususunda icra mekanizmaları tarafından desteklenen kişiye karşı suç işlenmesini önlemek için sözkonusu maddeleri yürürlüğe koyarak yaşam hakkını koruma görevini yükler. Ayrıca sözkonusu durum, uygun hallerde, yetkili makamlar, yaşamı bir diğer kişinin suç fiili nedeniyle risk altına girmiş bir kişiyi korumak için önleyici eylemsel önlemler almasını gerekli kılar (bkz. *Osman*, yukarıda kaydedilen, § 115).

127. Bu bağlamda AİHM, modern toplumları idare etmede yaşanan zorluklar, kişilerin tutumlarının önceden kestirilememesi ve öncelikler ve olanaklar gözönünde tutularak yapılması gereken işlemsel seçenekler ışığında, pozitif yükümlülük kapsamının, yetkili makamlar üzerine, gerçekleştirilmesi imkansız ya da oran dahilinde olmayan yükler yüklemeyecek şekilde yorumlanması gerektiğini hatırlatmıştır. Bu nedenle, yaşamı riske sokma esasına dair her iddia, yetkili makamlar için, sözkonusu riskin gerçekleşmesini önlemeye ilişkin işlemsel önlemler alma hususunda bir AİHS yükümlülüğü gerektirmez (bkz. *Akkoç/Türkiye*, no. 22947/93 ve 22948/93, § 78, ECHR 2000-X).

128. AİHM, pozitif bir yükümlülüğün ortaya çıkması için, yetkili makamların üçüncü bir kişinin suç fiilinden dolayı, kimliği tespit edilmiş bir kişinin ya da kişilerin yaşamları gerçek ve ani bir risk altına girdiği zaman bunu bildikleri ya da biliyor olmaları gerektiğinin ve makul biçimde değerlendirildiğinde, sözkonusu riskten kaçındıkları anlamına gelecek şekilde yetki alanları içerisinde gerekli önlemleri almamış olduklarının tespit edilmesi gerektiğini hatırlatır (bkz. *Osman*, yukarıda kaydedilen, § 116).

129. Hüseyin Koku'nun yaşamının, gerçek ve ani bir risk altına girip girmediği hususunda AİHM öncelikle, Hükümet'in Hüseyin Koku'nun, iddia edildiği üzere kızlarıyla evlilik dışı bir ilişki yaşamasından hoşnutsuz olmaları sonucu C.E.'nin ailesi tarafından kaçırılmış ve öldürülmüş olduğunu belirttiğini gözlemlemiştir. AİHM ayrıca, yetkili makamların, Hüseyin Koku'nun C.E. ile ilişkisi olduğuna dair iddialardan haberdar oldukları ve bu hususta, Koku aleyhinde başarısızlıkla sonuçlanan bir cezai takibat başlatma girişiminde bulduklarını belirtmiştir (bkz. paragraf 87).

130. C.E.'nin aile mensuplarının, Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolması ve öldürülmesi hususunda suçlu bulunduğu ya da aleyhlerinde cezai takibat açıldığına ilişkin hiçbir delil olmadığını belirten AİHM, Hükümet'in C.E.'nin ailesini, Hüseyin Koku'nun ölümüne dahil eden sunumlarını gözönünde tutmayı uygun görmemiştir.

131. Buna mukabil AİHM, Hüseyin Koku'nun, HADEP Elbistan kolunun başkanı olarak, ortadan kaybolma ve öldürülme riski taşıyan kişiler grubuna girdiği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda AİHM, başvuran tarafından sunulan kronolojide detaylı olarak yer verildiği şekliyle – doğruluğuna Hükümet tarafından itiraz edilmemiştir – HADEP için çalışan düzinelere politikacının ve onlardan önce gelen politikacıların, Hüseyin Koku'nun öldürüldüğü sırada kaçırılmış, yaralanmış ve öldürülmüş olduğuna dikkat çekmiştir. Aslen, sözkonusu siyasal partilere mensup politikacılara yapılan saldırılar, veya sözkonusu politikacıların öldürülmeleri, AİHM tarafından incelenmektedir (bkz., *inter alia*, *Binbay/Türkiye* (dostane çözüm), no. 24922/94, 21 Ekim 2004; *Ekinci/Türkiye*, no. 25625/94,

18 Temmuz 2000; *Nuray Şen (no. 2)/Türkiye*, no. 25354/94, 30 Mart 2004; *Sincar/Türkiye* (karar), 10 Ekim 2002, no. 70835/01; *Sabuktekin/Türkiye*, no. 27243/95, ECHR 2002-II (özetler); *Macır/Türkiye*, no. 28516/95, 22 Nisan 2004).

132. AİHM, sözkonusu dava koşulları altında, ortadan kaybolmasını müteakip, başvuranın erkek kardeşinin yaşamının, sözkonusu tarihte, diğer kişilerin yaşamından daha gerçek ve ani bir risk altına girmiş olduğu sonucuna varmıştır. Bu nedenle, yerel makamlardan beklenen hareketin, başvuranın erkek kardeşinin ortadan kaybolmasını engellemek değil – zaten vuku bulmuştur – fakat, diğer kişilerin suç fiilleri sonucu risk altına giren yaşamını korumak için önleyici işlemsel tedbirler almak olduğu sonucuna varmıştır (*Osman*, yukarıda kaydedilen, § 115).

133. Yetkili makamların, Hüseyin Koku'nun yaşamına yöneltilen tehditten haberdar olduğu ya da olması gerektiği hususunda AİHM, Hükümet'e göre, Fatma Koku'nun Kahramanmaraş Valisi'ne sunduğu dilekçeyi müteakip yetkili makamlara, Hüseyin Koku'nun 3 Kasım 1994 tarihinde ortadan kaybolduğunun bildirilmiş olduğunu belirtmiştir (bkz. paragraf 91). Ancak başvuran, Koku ailesinin, 21 Ekim 1994 ve 3 Kasım 1994 tarihleri arasında yetkili makamlara görüşmelerde bulunduğunu (paragraflar 22, 23 ve 25) belirtmiştir. AİHM, 3 Kasım 1994 tarihinden önce başvuranın, Fatma Koku, ailesi ve eşinin arkadaşlarının bulunduğu girişimlere detaylı olarak yer veren ifadelerinin doğruluğuna, Hükümetçe bir itiraz getirilmediğini gözlemlemiştir. Ayrıca Hükümet, AİHM'nin, başvuranın, sözkonusu tarihte ailenin bulunduğu girişimlere ilişkin ifadelerinin doğruluğundan şüphe etmesine neden olacak bir bilgi sunmamıştır. Buna ilaveten, 23 Ekim 1994 tarihinde *Özgür Ülke* Gazetesi'nin, "HADEP'in Elbistan Kolu Başkanı Gözaltına Alındı" başlığını attığını ve yerel makamların, sözkonusu medya kuvertüründen haberdar olduğunu belirtmiştir (bkz. paragraf 46). Her durumda, Elbistan Valisi'nin Hüseyin Koku'nun polis tarafından gözaltına alındığının reddedildiğine dair bir söyleminin, 31 Ekim 1994 tarihinde yerel gazetede yayınlanması, yetkili makamların 30 Ekim 1994 gibi erken bir tarihte Hüseyin Koku'nun ortadan kaybolduğundan haberdar olduklarını göstermektedir.

134. Son olarak, 1 Kasım 1994 tarihinde Fatma Koku tarafından Valiliğe sunulan ve aynı gün Vali tarafından imzalanan bir dilekçe (bkz. paragraf 90) Hükümet'in iddiasının aksine, yetkili makamların 3 Kasım 1994 tarihinden önce ortadan kaybolmadan haberdar olduğunun göstergesidir. Yukarıda kaydedilenler ışığında AİHM, soruşturma yapmakla görevli yerel makamların, Hüseyin Koku'nun 20 Ekim 1994 tarihinde kaçırılmasından haberdar oldukları sonucuna varmıştır. AİHM'nin, aynı makamların, problemlili bir zamanda ortadan kaybolmasını müteakiben bu tür aktif siyasi bir kişiliğin karşılaşmış olduğu risklerden de haberdar oldukları hususunda şüphesi bulunmamaktadır.

135. Sözkonusu durum AİHM'nin, risk altına bulunan kişiye karşı suç işlenmesini engelleyecek etkin ceza hukuku hükümleri olup olmadığı ve yetkili makamların, makul olarak değerlendirildiğinde, Hüseyin Koku'nun yaşamının tehdit altına girmesini engelleyebilecek şekilde etki alanlarının kapsamı dahilinde önlem alıp almadıkları sorusunu değerlendirmesine neden olmuştur.

136. Hükümet, etkin ceza hukuk hükümleri olup olmadığı hususu ile açıkça ilgilenmese de AİHM, daha önce vermiş olduğu kararlardan, sözkonusu tarihte güney-doğu bölgesinde kamu düzenini korumayı amaçlayan fazla sayıda güvenlik gücü bulunduğunu belirtmiştir. PKK ve diğer gruplarca yapılan silahlı saldırılara karşı koymak gibi zor bir görevi üstlenmişlerdir. AİHM ayrıca, yaşamı koruma amacını güden kanun çerçevesi olduğunu

belirtmiştir. Türk Ceza Kanunu, adam öldürmeyi yasaklamıştır ve suç işlenmesini önleme ve Cumhuriyet Savcılarının adli denetimi altında suçu soruşturma görevini üstlenmiş polis ve jandarma güçleri bulunmaktadır. Ayrıca, suçluları yargılama, suçlu bulma ve mahkum etmede ceza hukuku hükümlerini uygulayan Mahkemeler bulunmaktadır (*Akkoç*, § 86, ve *Tepe*, § § 115-122).

137. Yerel bir soruşturmada görevleri belirlemeye ilişkin AİHM, CMK'nın 153. maddesi bağlamında, bir suç işlendiğine dair şüphe duymaya yol açan herhangi bir durumdan, herhangi bir vasıta ile haberdar edilen bir Cumhuriyet Savcısı, cezai takibat başlatılmasına karar vermek için olayları soruşturmakla yükümlüdür. Ayrıca, CMK'nın 151. maddesi bağlamında, suçlar, ilgili adli makamlara yönlendirmek amacıyla bölge Valilerine bildirilebilir. Son olarak, CMK'nın 235. maddesi bağlamında, Polise ya da herhangi bir Cumhuriyet Savcılığına, görevini ifa etmekte olduğu sırada haberdar olduğu bir suç u bildirmeyen bir kamu görevlisi, hapsedilmeye mahkumdur.

138. Ortadan kaybolmasını müteakiben Hüseyin Koku'nun yaşamını koruması beklenecek adımlara ilişkin AİHM, kendisine 1 Kasım 1994 tarihinde Fatma Koku tarafından eşinin ortadan kaybolduğu bildirilen Elbistan Cumhuriyet Savcısı için başlama noktasının, Fatma Koku'dan daha çok bilgi almak ve iddiaların doğruluğunu tasdik etmek için polis memurlarını sorgulamak olduğu kanaatinde. Ayrıca, bölgedeki gözaltı kayıtlarının incelenmesi ve muhtemel görgü tanıklarının sorgulanması, Cumhuriyet Savcısı'nın izlemesi için açık soruşturma yollarıdır.

139. Hükümet tarafından, aslında sözkonusu hayati günlerde, Elbistan Cumhuriyet Savcısı tarafından Hüseyin Koku'yu kimin kaçırdığını bulmak için çalışmalar yapıldığını gösterecek hiçbir bilgi sunulmamıştır. Ayrıca, sözkonusu Savcı'nın, Fatma Koku'dan, kızının kimliğini bilmediği bir kişi tarafından telefonla arandığına ilişkin aldığı bilgi üzerine yine hiçbir girişimde bulunmadığı görülmektedir (bkz. paragraf 28). Yetkili makamların 3 Kasım 1994 tarihinden sonra gerçekleştirdiği çalışmalara ilişkin Hükümet'in kendi raporuna göre Elbistan Cumhuriyet Savcısı tarafından atılan ilk adım, Cumhuriyet Savcısı'na ortadan kaybolmanın bildirilmesinden yaklaşık yedi ay sonraki tarih olan 26 Haziran 1995'de Müdürlüğe bir mektup göndermek olmuştur ve sözkonusu mektup, Müdürlüğe yalnızca Hüseyin Koku'nun evlilik dışı ilişki yaşadığına dair iddiaları bildirmektedir (bkz. paragraf 49).

140. Fatma Koku'nun 3 Kasım 1994 tarihli dilekçesinin kabulü ardından Kahramanmaraş Valisi'nce atılan ilk adıma ilişkin AİHM ilk olarak, Hükümet'in AİHM huzurunda, Vali'nin, CMK'nın 151. maddesince ve Türk Ceza Kanunu'nun 235. maddesince (bkz. paragraf 137) öngörüldüğü gibi, bölge Cumhuriyet Savcısı'na, kendisinin haberdar edilmiş olduğu iddiaları bildirdiğini gösteren hiçbir bilgi sunmadığını gözlemlemiştir.

141. Hükümet, Vali tarafından yürütülen soruşturmada, Hüseyin Koku'nun polis (bkz. paragraf 45) ya da jandarma (paragraf 44) tarafından gözaltına alınmamış olduğunun tespit edildiğini belirtmiştir. Ayrıca, Malatya Sokağı'nda dükkanları olan kişiler, Hüseyin Koku'nun götürülmüş olduğundan haberdar olmamıştır (bkz. paragraf 48). Hükümet, Vali tarafından yürütülen soruşturmada, Hüseyin Koku'nun ülkesini yasadışı yollarla PKK'ya katılmak ya da PKK adına eylemler gerçekleştirmek (bkz. paragraf 46) üzere terk etmiş olduğunun ve ortadan kaybolduğuna ilişkin iddiaların, politik amaçlarla ve güvenlik güçlerinin adını lekelemek amacıyla yapıldığının tespit edilmiş olduğunu belirtmiştir (bkz. paragraf 48 ve 56).

142. Ancak AİHM, Hükümet'in, Sözleşme organlarına bir takım dokümanları sunmaması ve dolayısıyla, AİHM'yi, hangi adımların ne şekilde atıldığını saptamak için sözkonusu dokümanları ilk elden incelemekten alıkoymasını (bkz. paragraf 104) nedeniyle AİHM'nin, bu dokümanların iddia edilen içeriklerini değerlendiremediği sonucuna varmıştır. Sonuç olarak, güvenlik güçlerinin, adam kaçırmaya ile suçlanmasından sorumlu olan Kahramanmaraş Valisi'nce yürütülen soruşturma, bir soruşturmanın bağımsız ve tarafsız olması gereğine uymamaktadır (bkz., *mutatis mutandis*, *Akkoç*, § 88, ve orada kaydedilen olaylar).

143. AİHM, ortadan kaybolmaya ilişkin bir soruşturma başlatmak ve denetlemekle yükümlü olan Elbistan Cumhuriyet Savcısı'nın, birçok kişinin, Türkiye'nin güney-doğu bölgesinde öldürülmekte olduğu önemli günlerde tamamen pasif kaldığı sonucuna varmıştır. Gerekli adımları atmamış olarak, ne Cumhuriyet Savcısı ne de genel olarak Türk yetkili makamları, başvuranın erkek kardeşinin, ortadan kaybolması ardından öldürülmesini engellemek için yetkileri dahilindeki herşeyi yapmış sayılırlar.

144. AİHM, daha önce, güvenlik güçlerinin dahil olması ile bulunulduğu iddia edilen yasa dışı faaliyetlere ilişkin ceza hukuku uygulamasının, sözkonusu tarihlerde güney-doğu bölgesinde görülen belirli özellikleri açığa çıkardığına karar vermiştir. Bu özelliklerden biri, Cumhuriyet Savcılarının, güvenlik güçlerinin, örneğin, olaylarda adı geçen güvenlik görevlilerini sorgulamamak ya da onların ifadesini almamak ve bu güçlerce verilen olay raporlarını oldukları gibi kabul etmek suretiyle kanunsuz bir işe karıştıklarını iddia eden kişilerce yapılan şikayetleri takip etmemeleri idi (*ibid*, § 89 ve burada anılan diğer davalar). Aynı aksaklık bu davada da meydana gelmiştir. Yukarıda anlatılanlar temelinde, AİHM, ceza kanunu hükümlerinin mevcudiyetine rağmen, yukarıda değinilen eksikliklerin, bu davayla ilgili tarihte güneydoğu bölgesinde, ceza yasasının sağladığı korunmanın etkinliğine zarar verdiği sonucuna varmıştır.

145. Sonuç olarak, bu eksiklikler, Hüseyin Koku'nun kanunen yararlanabileceği korunmayı ortadan kaldırmıştır.

146. AİHM, yetkililerin, Hüseyin Koku'nun hayatına yönelik gerçek ve yakın tehlikelerin gerçekleşmesini önlemede, alabilecekleri makul önlemleri almadıkları sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, AİHS'nin 2. maddesi ihlal edilmiştir.

C.Soruşturmanın yetersizliği iddiası

147. Başvuran, Devlet'in, kardeşinin kaybolması ve bunu müteakip öldürülmesine yönelik yeterli ve etkili soruşturma yapmamasına ilişkin olarak AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

148. Hükümet, Hüseyin Koku'nun kaybolması ve ölümüne yönelik kapsamlı soruşturmalar yapıldığını belirtmiştir.

149. AİHM, AİHS'in 2. maddesi kapsamında, yaşam hakkının korunması yükümlülüğünün, Devlet'in, AİHS'nin 1. maddesi kapsamındaki "[kendi] yargı yetkisinde bulunan herkese AİHS'de ifade bulan hakları ve özgürlükleri tanıma" şeklindeki genel yükümlülüğü ile birlikte ele alındığında, bireylerin güç kullanımı sonucunda öldürülmeleri durumunda, etkili bir resmi soruşturma yürütülmesi gerektiği anlamına geldiğini tekrarlar (bkz. *McCann ve Diğerleri – İngiltere*, 27 Eylül 1995, Seri A, no. 324, s. 49, § 161 ve

yukarıda anılan *Kaya*, § 105). Bu bağlamda, AİHM, bu yükümlülüğün, öldürmenin, bir Devlet görevlisi tarafından gerçekleştirildiğinin görüldüğü davalarla sınırlı olmadığına dikkat çeker (bkz. *Salman – Türkiye* [BD], no. 21986/93, § 105, AİHM 2000-VII).

150. Soruşturma aynı zamanda, sorumluların belirlenmesi ve cezalandırılmasına imkan sağlayacak şekilde etkili olmalıdır (bkz. *Oğur – Türkiye* [BD], no. 21954/93, § 88, AİHM 1999-III). Bu, sonuca değil, yönetime dair bir yükümlülüktür. Yetkililerin, olaya ilişkin olarak, *inter alia*, görgü tanığı ifadeleri dahil olmak üzere, kanıtları sağlamlaştırmak için, imkanları dahilinde olan uygun adımları atmaları gerekli idi (bkz. yukarıda anılan *Tanrıkulu*, § 109). Soruşturmada, soruşturmanın ölüm sebebini veya sorumluyu belirleme kabiliyetine zarar verecek herhangi bir eksiklik, bu standardın yerine getirilememesi riskini doğuracaktır.

151. Bu bağlamda, bir süratlilik ve makul ivedilik gereği de bulunmaktadır (bkz. *Yaşa – Türkiye*, 2 Eylül 1998 kararı, *Reports* 1998-IV, §§ 102-104; *Çakıcı – Türkiye* [BD], no. 23657/94, § 80, 87, 106, AİHM 1999-IV; yukarıda anılan *Tanrıkulu*, § 109). Belirli bir durumda, bir soruşturmada, ilerlemeyi engelleyen durumlar veya zorluklar olabileceği kabul edilmelidir. Ancak, yetkililerin, ölümcül güç kullanımını soruşturmada süratli davranmaları, hukukun üstünlüğüne dair kamu güvenini muhafaza etmede ve kanunsuz işlere karışmış olma veya bu tür işlere müsamaha gösterme görüntüsünü önlemede esastır (bkz. *McKerr – İngiltere*, no. 25657/94, § 390-395, AİHM, 2001-VII (bölümler)).

152. Davanın kendine özgü şartlarını göz önüne alarak, AİHM, ulusal yetkililerin – ve özellikle Hüseyin Koku’nu kaçırıldığı yer olan Elbistan’da görev yapan Cumhuriyet Savcısının – Hüseyin Koku’nun hayatına yönelik tehlikeyi önlemek için yetkileri dahilindeki önlemleri alıp almadığını halihazırda incelemiştir. Bu bağlamda, AİHM, yetkililerin, Hüseyin Koku’nun kaybolmasına yönelik bir soruşturma yapmadığı sonucuna varmıştır (bkz. yukarıdaki 143.-146. paragraflar). AİHM’ye göre, bu, - cesedin kendi yetki alanlarına girdiği - Pötürge ilçesindeki yetkililerin, cinayetin fail(ler)ini belirleme olasılığına zarar vermiştir. Her halükarda, aşağıda (153.-159. paragraflarda) ortaya konulmuş olan gerekçelerden ötürü, Pötürge’deki yetkililerce yürütülen soruşturma da noksan idi.

153. AİHM, başlangıçta Adli Tıp Kurumu’nca hazırlanan raporda Hüseyin Koku’nun ne zaman öldüğüne dair hiçbir bilgi bulunmadığını; aslında, bu rapordan, Adli Tıp Kurumu’nun ölümün ne zaman gerçekleştiğini belirlemeye yönelik herhangi bir çabanın olduğunun görülmediğini gözlemler (bkz. yukarıdaki 78. paragraf). Bu bağlamda, AİHM, Pötürge Cumhuriyet Savcısı Zeki Polat’ın 26 Mayıs 1995 tarihli yazısında, Hüseyin Koku’nun ölüm tarihini neden “Ekim 1994” olarak belirttiğine dair AİHM’ye hiçbir bilginin iletilmediğini vurgular (bkz. yukarıdaki 74. paragraf).

154. AİHM’ye göre, Adli Tıp Kurumu’nun ölüm tarihini belirleyememesi ve soruşturma savcılarının bu konuyu araştırmaması veya takip etmemesi, soruşturma makamlarının, en başından, soruşturmaları için gerekli itina ve ciddiyeti sarf etmediğinin göstergesidir.

155. Akabinde soruşturma makamları tarafından atılan adımlara ilişkin olarak, AİHM, bu adımların, daha çok, Hüseyin Koku’nun C.E. ile olan evlilik dışı ilişkisi ile ilgili olduğunu gözlemler.

156. Cumhuriyet Savcısı tarafından, Dalkılıç’ın, Hüseyin Koku’nun cesedinin bulunduğu yere çok yakın bir bölgede, bir cesetle birlikte gördüğünü söylediği kişileri

belirlemek ve sorgulamak için hiçbir adım atılmadığı görülmektedir. Dalkılıç'ın, iki kişinin, askeri üniforma (bkz 82. paragraf), veya komando üniforması ve beresine (bkz. 85. paragraf) benzer kıyafetler giydiği yönünde verdiği bilgiye rağmen hiçbir ordu mensubu, Cumhuriyet Savcıları tarafından sorgulanmamıştır. Aynı şekilde, Dalkılıç'ın, askerlerin üç kişiyi aramak için bölgeye gittiğini ancak onları bulamadıklarını duyduğuna dair ifadesinin doğruluğuna ve kesinliğine ilişkin olarak AİHM'ye bilgi verilmemiştir (bkz 83. paragraf).

157. AİHM, bir ölüme yönelik soruşturmanın, AİHM'nin içtihadı kapsamında etkili olarak görülebilmesi için, maktulün en yakın akrabasının, meşru haklarını olabildiğince korumak için süreçte yer alması gerektiğini tekrarlar (yukarıda anılan *McCerr*, § 148). Dava dosyasında, yetkililere kaybolma olayını (bkz 22., 23., 25. ve 27. paragraflar) ve müteakip olayları (bkz. 28., 29., 31. ve 34. paragraflar) derhal bildirmek suretiyle aktif rol oynayan Hüseyin Koku'nun eşi ve diğer yakın akrabalarına, Hüseyin Koku'nun ölümüne ilişkin soruşturma hakkında bilgi verildiğini belirten hiçbir ifade bulunmamaktadır.

158. Yetkililerin 1 Eylül 1995 ve 1 Mart 1996 tarihleri arasında attığı edilen adımlara ilişkin olarak, AİHM, bu adımların kaydedildiği belgelerin kendisine sunulmadığını gözlemler (bkz 86. paragraf); dolayısıyla, bu önlemlerin etkinliğini değerlendiremeyecektir.

159. Son olarak, Hükümet'in, AİHM'nin soruşturmaya ilişkin 27 Temmuz 2000 tarihli talebine yanıt vermemesi nedeniyle (bkz 108. paragraf), AİHM, yetkililerin 24 Eylül 1996'dan sonra attığı adımlardan haberdar olmamıştır (bkz 87. paragraf).

160. Yukarıda anlatılanlar temelinde ve Hükümet'in soruşturmanın sonucunu AİHM'ye bildirmemesini göz önüne alarak (bkz 108. paragraf), AİHM, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmesine dayalı ön itirazını reddeder (bkz 95., 96. paragraflar) ve yetkililerin, AİHS'nin 2. maddesinin gerektirdiği gibi, başvuranın kardeşinin ölümüne yönelik etkili soruşturma yapmadığı sonucuna varmıştır.

161. Dolayısıyla, AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin, usuli kolu bağlamında ihlal edildiğini tespit etmiştir.

IV. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİALARI

162. Başvuran, AİHS'nin 3. maddesinin aşağıdaki sebeplerden dolayı, ayrı ayrı ihlal edildiğini öne sürmüştür:

(a) kardeşinin kaçırılması ve Devlet'in kaybolmaya ilişkin herhangi bir yeterli ve etkili soruşturma yürütmemesi, AİHS'nin 3. maddesi kapsamındaki işkenceye ve insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleye karşı koruma ilkesine zarar vermiştir ve bu ilke ile bağdaşmamaktadır;

(b) Hüseyin Koku'nun güvenlik güçlerince gözaltında tutulduğu sürede, ikinci defa, 20 Ekim 1994 tarihinde tutuklanmasının ardından işkence gördüğüne dair yeterli kanıt bulunmaktadır ve son olarak,

(c) başvuran, yetkililerin, kardeşinin kaybolmasına ilişkin kayıtsızlığı karşısında acı ve sıkıntı yaşamıştır.

163. AİHS'nin 3. maddesi şöyledir:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

164. Argümanlarına destek olarak, başvuran ve kendisine ait sağlık belgeleri Dr. Tricia Bohn tarafından incelendikten sonra, başvuran, AİHM'ye, adı geçen doktor tarafından 2 Ekim 2001 tarihinde hazırlanmış bir rapor iletilmiştir. Bu rapora göre, 12 Haziran 1995 tarihinde, başvuranın, kardeşinin kaybolması ve akabinde parçalanmış cesedinin bulunmasından ötürü depresyona girdiğini teşhis edilmiştir. Semptomlarının giderilmesinde beş ayrı antidepresan kullanılmış, ancak fayda sağlanamamıştır ve başvuran çalışmamıştır.

165. Hükümet, bu madde kapsamında yapılan şikayetleri hususi olarak incelememiştir.

166. AİHM, başvuranın, AİHS'nin 13. maddesi kapsamında yaptığı şikayetin ilk kolunu incelemenin uygun olduğu kanısındadır (bkz 177.- 183. paragraflar).

167.3. madde kapsamındaki şikayetin ikinci koluna ilişkin olarak, AİHM, başvuranın kardeşinin öldürülmesinde herhangi bir Devlet görevlisinin adının geçtiğinin belirlenmediğine dair yukarıdaki tespitini hatırlatır (bkz. 115. paragraf). Dolayısıyla, başvuranın iddia ettiği gibi, bu maddenin ihlal edildiği sonucuna varmak için herhangi bir olgusal temel bulunmamaktadır.

168. Başvuranın son şikayeti ile ilgili olarak, AİHM, geçmişte, başvuranların, yakın akrabalarının kaybolması ve bu akrabalarına ne olduğunu bulamamaları ve şikayetlerinin yetkililer tarafından ele alınma biçiminin, başvuranlar üzerinde yarattığı sıkıntı ve acının, AİHS'nin 3. maddesine aykırı, insanlık dışı ve küçültücü muamele teşkil ettiğini tespit etmiştir (bkz *inter alia*, yukarıda anılan *Timurtaş*, § 98, ve *İpek ve Türkiye*, no. 25760/94, § 183, AİHM 2004 (bölümler)). Karar verme aşamasında, başvuranların maruz kaldıkları uzun belirsizlik ve endişe süreçleri, AİHM için belirleyici unsurlar olmuştur (bkz yukarıda anılan *Timurtaş – Türkiye*, § 98; yukarıda anılan *İpek*, § 183; *Orhan – Türkiye*, no. 25656/94, § 360, 18 Haziran 2002).

169. Başvuran, kendisi açısından bu davada AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair şikayetine desteklemek bağlamında, AİHM'nin *Kurt – Türkiye* (25 Mayıs 1998 kararı, *Reports* 1998-III) ve yukarıda anılan *Çakıcı* davalarına ilişkin içtihatlarına atıfta bulunmuştur. Her iki dava da başvuranların – sırası ile oğlu ve erkek kardeşi olmak üzere - yakın akrabalarının kaybolması ile ilgilidir; bu kaybolma süreçlerinde, AİHM'nin kararlarını verdiği tarihte, kayıtsız tutuklamalar, halihazırda dört buçuk ve beş buçuk yıla ulaşmıştı.

170. AİHM'nin, Hüseyin Koku'nun kaçırıldığı 20 Ekim 1994 ile cesedinin bulunduğu 26 Nisan 1995 tarihleri arasında geçen süreyi, bu madde çerçevesinde yapılan şikayeti incelemesindeki amaçlar için yeterli olarak görmeye hazır olması ile ilgili olarak, kaybolan kişinin aile fertlerinden hangilerinin AİHS'nin 3. maddesine aykırı muamelenin mağduru olduğunu iddia edebileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu, AİHM'nin (yukarıda anılan § 98) *Çakıcı* davasındaki kararında açıkça belirttiği gibi, başvuranın sıkıntısına, bir insan hakları ihlali mağdurunun akrabalarının kaçınılmaz olarak maruz kaldığının düşünölebileceği duygusal acıdan daha farklı bir boyut ve nitelik veren özel unsurların bulunmasına bağlıdır. Bununla ilgili olan öğeler, aile bağının yakınlık derecesi – bu bağlamda, ebeveyn-çocuk bağı belli bir öncelik arzedecektir -, ilişkinin kendine özgü koşulları, aile bireyinin sözkonusu olayları tecrübe etme derecesi, aile bireyinin kaybolan kişi hakkında bilgi elde etme çabalarına katılımı ve yetkili mercilerin bu tür istemlere yanıt verme biçimidir. AİHM, ayrıca, bu tür bir ihlalin özünün, aile bireyinin “kaybolması”nda değil, daha ziyade, durumun yetkili mercilere intikal ettirildiğinde bu mercilerin durumla ilgili tepkileri ve tutumları ile alakalı

olduğunu vurgular. Özellikle, bu husus bağlamında, bir akraba, yetkililerin davranışlarının kurbanı olduğunu doğrudan iddia edebilir.

171. Bu davada, başvuran, *Çakıcı* davasındaki başvuran gibi, kaybolan şahsın erkek kardeşidir. Başvuran, erkek kardeşi kaçırıldığında yoktu; İngiltere’de yaşamaktaydı. Aynı zamanda, başvuranın, kardeşinin durumunu, Avrupa Parlamentosu (bkz 41. paragraf) ve Uluslararası Af Örgütü (26. ve 35. paragraflar) de dahil olmak üzere uluslararası kuruluşların dikkatine sunmak bağlamında girişimlerde bulunurken, Türkiye’de ulusal makamlar nezdinde bilgi istemediği görülmektedir. Ayrıca, yetkililerin yanıtlarından kaynaklanan ve durumu kötüleştiren herhangi bir özellik AİHM’nin dikkatine sunulmamıştır. Sonuç olarak, AİHM, bu davada, başvuranın kendisi ile ilgili olarak bir 3. madde ihlalini haklı kılacak hiçbir özel husus görmemektedir.

172. Dolayısıyla, AİHS’nin 3. maddesi ihlal edilmemiştir.

V. AİHS’NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

173. Başvuran, AİHS’nin 5. maddesine atıfta bulunarak, kardeşinin, özgürlük ve güvenlik hakkını teminat altına alan bu maddenin birinci ve beşinci fıkralarında ifade bulan güvencelerin tamamen göz ardı edilmesiyle tutuklu bulundurulduğunu iddia etmiştir.

174. Hükümet, başvuranın, kardeşinin polis tarafından tutuklu bulundurulduğunu reddetmekten başka, bu şikayeti hususi olarak değerlendirmemiştir.

175. AİHM, herhangi bir Devlet görevlisinin, başvuranın kaçırılmasına karıştığıının kesinleşmediğine dair yukarıdaki tespitini hatırlatır (115. paragraf). Dolayısıyla, başvuranın iddiasını doğrulayacak hiçbir kanıtsal temel bulunmamaktadır.

176. Sonuç olarak, AİHM, başvuranın erkek kardeşi ile ilgili olarak, herhangi bir 5. madde ihlali tespit etmemiştir.

VI. AİHS’NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

177. Başvuran, kendisi ve ailesinin, erkek kardeşinin kaçırılması, tutuklanması ve öldürülmesinin ulusal mercilerce tam ve usulüne uygun olarak soruşturulması için mümkün olan her türlü makul girişimde bulduklarını öne sürmüştür. Ancak, mercilerin, şikayetlerine ve dilekçelerine verdikleri yanıtları tam anlamıyla yetersiz idi. Gerekli olan hukuk yolları ya bulunmamakta idi ya da uygulamada faydasızdı.. AİHS’nin 13. maddesi şöyledir:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”

178. Hükümet, başvuranın erkek kardeşinin kaybolmasının ve ölümünün yeterince araştırıldığını öne sürerek itiraz etmiştir.

179. AİHM, ulusal hukuk düzeninde her ne şekilde sağlanmış olursa olsun, AİHS hak ve özgürlüklerinin özünü uygulamada, AİHS’nin 13. maddesinin ulusal seviyede bir hukuk yolunu teminat altına aldığı yineler. Dolayısıyla, Sözleşmeciler Devletler’e, bu madde bağlamında AİHS yükümlülüklerine uygun hareket etme şekline dair belirli bir takdir yetkisi

tanınmış olsa da, 13. maddenin maksadı, AİHS çerçevesinde yapılan “savunulabilir bir şikayet”in esasını ile ilgilenecek bir hukuk yolunun sağlanmasını şart koşturmak ve uygun tazmini sağlamaktır. 13. maddedeki yükümlülüğün kapsamı, başvuranın, AİHS çerçevesinde yaptığı şikayetinin niteliğine bağlıdır. Ancak, 13. maddenin şart koştuğu hukuk yolunun, gerek uygulamada gerekse hukuki açıdan “etkili” olması gereklidir. Dolayısıyla, uygulanmasının, sorumlu Devlet görevlilerinin davranışları ve ihmalleri ile haksız bir biçimde engellenmemesi gerekmektedir (bkz *Aksoy – Türkiye*, 18 Aralık 1996 kararı, *Reports* 1996-VI, s. 2286, § 95; yukarıda anılan *Aydın*, § 103; yukarıda anılan *Kaya*, § 106).

180. Yaşam hakkının korunmasının temel önemi ışığında, 13. madde, uygun olduğu hallerde tazminat ödenmesine ek olarak, müştekinin soruşturma sürecine etkili erişimi de dahil olmak üzere, ölümden sorumlu olanların belirlenmesi ve cezalandırılmasını sağlayacak kapsamlı ve etkili bir soruşturma yapılmasını gerektirir (bkz yukarıda anılan *Kaya*, § 107).

181. Bu davada sunulan kanıtlar temelinde, AİHM, Devlet görevlilerinin, başvuranın erkek kardeşinin kaçırıldığına hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlandığını tespit etmemiştir. Ancak, geçmiş davalarda hükmettiği gibi, bu, AİHS’nin 2. maddesi kapsamında yapılan şikayetin, 13. madde açısından “savunulabilir” bir şikayet olmasını engellemez (bkz yukarıda anılan *Akkoç*, § 104 ve orada anılan davalar). Bu bağlamda, AİHM, başvuranın erkek kardeşinin bir kaçırılma ve kanunsuz bir öldürme olayının kurbanı olduğu tartışma konusu değildir, dolayısıyla, başvuranın “savunulabilir bir iddiası”nın olduğu düşünülebilir.

182. Şu halde, yetkililerin, bu suçlara ilişkin koşullara yönelik etkili bir soruşturma yapma yükümlülükleri bulunmaktaydı. Yukarıda izah edilen sebeplerden ötürü (bkz 152.-160. paragraflar), gerektirdikleri, 2. maddenin şart koştuğu soruşturma yükümlülüğünden daha kapsamlı olan 13. maddeye uygun olarak herhangi bir etkili cezai soruşturma yapıldığı düşünülemez (bkz yukarıda anılan *Kaya*, § 107). Dolayısıyla, AİHM, erkek kardeşinin kaçırılması ve sonrasında ölümüne ilişkin olarak başvurana etkili bir hukuk yolu tanınmadığını ve böylece tazminat talebi de dahil olmak üzere, faydalanabileceği başka hukuk yollarının da kendisine tanınmadığını tespit etmiştir.

183. Sonuç olarak, AİHS’nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

VII. 2., 3., 5., 6., VE 13. MADDELER BAĞLAMINDA AİHS’NİN 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

184. Başvuran, bu davanın koşullarının, 2., 3., 5., 6. ve 13. maddeler kapsamında bir 14. madde ihlali ortaya koyduğunu ileri sürmüştür. Erkek kardeşinin kaçırılıp öldürülmesinin, kendi siyasi düşünceleri ile HADEP, ve daha geniş kapsamıyla, Türkiye’deki Kürt azınlık adına yürüttüğü faaliyetlerinin doğrudan bir sonucu olarak gerçekleştirildiğine dair yeterli kanıt bulunduğunu ifade etmiştir. AİHS’nin 14. maddesi şöyledir:

“Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

185. Hükümet, bu şikayeti hususi olarak incelememiştir.

186. AİHM, AİHS’nin 2. ve 13. maddeleri bağlamındaki ihlal tespitlerini gözlemlemiş ve başvuranın AİHS’nin 14. maddesi kapsamındaki şikayetlerini ayrı olarak incelemenin

gerekli olmadığı kanısına varmıştır.

VIII. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

187. AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeciler Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A.Maddi Tazminat

188. Başvuran, kaçırıldığı tarihte erkek kardeşinin 1958 doğumlu ve 36 yaşında olduğunu ifade etmiştir. Kendisi evli ve yaşları 6 ve 15 arasında değişen altı çocuk babası idi.

189. Hüseyin Koku, kaynakçı ve boru tesisatçısı olarak çalışmaktaydı. Irak, Suudi Arabistan ve Güney Afrika'da birkaç uluslararası şirkette çalışmıştı. AİHM'ye iletilen 2001 tarihli dilekçesinde, başvuran, Hüseyin Koku'nun ailesi adına geçmiş ve gelecek tarihler için tazminat talep etmiş ve Hüseyin Koku'nun Türkiye'deki eşi ve ailesine ulaşmanın zor olmasından dolayı, detaylı bir talep sunmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Başvuran, AİHM'ye mümkün olduğunca kısa sürede, aktüerya hesabı temelinde detaylı bir talep bildirileceğini de ifade etmiş olmasına rağmen, bildirmemiştir.

190. Başvuran ayrıca, erkek kardeşinin kaçırılması ve öldürülmesinden dolayı 1995 yılından bu yana depresyondan ötürü çalışmadığını ifade etmiştir. Başvuran, iddiasına destek olarak, Dr. Tricia Bohn tarafından hazırlanan rapora işaret etmiştir (164. paragraf). Başvuran, 1995'ten önce, haftada 294.70 Sterlin kazanan tecrübeli bir kaynakçı olduğunu iddia etmiştir. Başvuran, aktüerya cetveli temelinde, tahmini kazanç kaybı için 266,644.56 Sterlin talep etmiştir.

191. Hükümet, başvuranın talep ettiği miktara itiraz etmiş ve kazanç kaybı iddiası ile, zaten erkek kardeşinin yetkililere yüklenemeyecek ölümü arasında, hiçbir sebep sonuç bağlantısı bulunmadığını öne sürmüştür.

192. Başvuranın kazanç kaybına ilişkin olarak, AİHM'nin içtihadı, başvuranca iddia edilen zarar ile AİHS ihlali arasında açık bir sebep sonuç bağı bulunması gerektiğini ifade etmektedir ve bu, uygun durumlarda, kazanç kaybının tazmin edilmesini de kapsar (bkz diğerlerinin yanı sıra, *Barbera, Messegue ve Jabardo – İspanya* (50. madde), 13 Haziran 1994 kararı, Seri A no. 285-C, ss. 57-58, § 16-20 ve yukarıda anılan *Çakıcı*, § 127).

193. Ancak, AİHM, AİHS ihlali teşkil ettiği tespit edilen hususlar ile – başvuranın erkek kardeşinin yaşam hakkının korunmaması ve etkili bir soruşturma yapılmaması – başvuran tarafından talep edilen maddi tazminat arasında yeterli sebep sonuç bağı görmemektedir. Dolayısıyla, başvuranın kendi kazanç kaybına dair iddialarını reddeder.

194. Başvuranın, merhum erkek kardeşinin kazanç kaybı ile ilgili iddialarına ilişkin olarak, AİHM, başvuranın AİHM'ye sözkonusu kaybı ayrıntılı olarak ortaya koyan bir talep iletmediğini gözlemler. Ancak, Hüseyin Koku'nun, ailesinin geçimini sağladığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır ve Hükümet buna ihtilaf etmemiştir. Merhumun ailevi durumunu,

Hüseyin Koku'yu, yaşını ve ailesinin geçimini sağlayan mesleki faaliyetlerini dikkate alarak, AİHM, 2. madde ihlali ile, Hüseyin Koku'nun ailesinin, Hüseyin Koku tarafından sağlanan mali desteğin kaybı arasında, kesin olarak doğrudan bir sebep sonuç bağı bulunduğunu tespit etmiştir.

195. AİHM, yukarıda anlatılanlar ve eşitlik temelinde yaptığı değerlendirme sonucunda, Hüseyin Koku'nun eşine ve altı çocuğuna, Hüseyin Koku'nun eşi ve altı çocuğunun Türkiye'deki banka hesabına yatırılmak üzere, 60.000 Euro ödenmesine karar vermiştir (bkz. *mutatis mutandis*, *Buldan – Türkiye*, no. 28298/95, § 116, 20 Nisan 2004).

B.Manevi tazminat

196. Başvuran, AİHM'yi, bu davadaki AİHS ihlallerinin vahametini dikkate almaya davet etmiş ve AİHM'den, erkek kardeşinin kaybolması ve sonrasındaki ölümünden dolayı maruz kaldıkları acı dolayısıyla, Hüseyin Koku'nun eşi ve altı çocuğuna 50.000 Sterlin, kendisi için ise 10.000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermesi talebinde bulunmuştur.

197.Hükümet, başvuranın davanın esaslarına ilişkin iddialarını kanıtlayamadığını ve bu sebeple, Hükümet'in başvurana manevi tazminat olarak herhangi bir tazmin sağlamakla yükümlü olmadığını belirtmiştir.

198. AİHM, tespit ettiği 2. ve 13. madde ihlallerini hatırlatır. Sonuç olarak, AİHM, kıyaslanabilecek davalardaki tazminatları dikkate alarak, eşitlik temelinde, Hüseyin Koku'nun eşi ve altı çocuğunun banka hesabına yatırılmak üzere, 20.000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Ayrıca, başvurana, bizatihi maruz kaldığı manevi zarar için 3.500 Euro ödenmesine ve bu meblağın, başvuranın İngiltere'deki banka hesabına yatırılmasına karar vermiştir.

C.Mahkeme masrafları

199.Başvuran, başvuru için yapılan masraflar ve ücretler için toplam 14.935,66 Sterlin talep etmiştir. Bu meblağ şunları kapsamaktadır:

- (a) İngiltere'de Kürt İnsan Hakları Projesi (KHRP) için çalışan avukatlarının ücretleri için 10.141,66 Sterlin;
- (b) KHRP Başkanı Kerim Yıldız için 2.500 Sterlin;
- (c) İngiltere'de çalışan avukatların telefon, posta, fotokopi ve kırtasiye gibi idari masrafları için 470 Sterlin; ve
- (d) İngiltere'de çalışan avukatların çeviri masrafları için 1.824 Sterlin.

200. Başvuran, avukatlarının ücretlerine dair iddiasını desteklemek için ayrıntılı bir masraf listesi sunmuştur.

201. Hükümet, yalnızca gerçekten yapılmış masrafların tazmin edilebileceğini ve başvuran ile avukatlarının tüm masraf ve ücretleri belgelemeleri gerektiğini ancak bunu yapmadıklarını belirtmiştir. Hükümet, ayrıca, AİHM'yi aşırı meblağın ödenmesine karar vermemeye davet etmiştir.

202. AİHM, başvuranın KHRP Başkanı için talep ettiği 2.500 Sterlin için herhangi bir açıklama sunmamasını dikkate alarak, bu bağlamda herhangi bir meblağın ödenmesine karar veremez.

203. Masraf ve harcamaların kalan kısmı ile ilgili olarak, elindeki bilgi temelinde yaptığı değerlendirme sonucunda, AİHM, başvurana – uygulanabilecek her türlü katma değer vergisi hariç – hukuki mümessillerinin, başvuranın belirteceği, İngiltere’deki banka hesabına yatırılmak üzere, masraf ve harcamalar için 15.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

D.Gecikme faizi

204. AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası’nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM,

1.Hükümet’in ön itirazının reddine oybirliğiyle;

2.Sorumlu Devlet’in AİHS’nin 38. maddesinden kaynaklanan, AİHM’ye olguları belirleme görevi kapsamında, tüm gerekli imkanları sağlama yükümlülüğünü ihlal ettiğine oybirliğiyle;

3.Başvuranın erkek kardeşinin iddia edildiği üzere kaçırılması ve öldürülmesi bağlamında AİHS’nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine oybirliğiyle;

4. Sorumlu Devlet’in, AİHS’nin 2. maddesi kapsamında başvuranın erkek kardeşinin yaşam hakkını koruyamadığına oybirliğiyle;

5.Sorumlu Devlet yetkililerinin, başvuranın erkek kardeşinin ölümüne yönelik etkili bir soruşturma yapmamasından dolayı AİHS’nin 2. maddesinin ihlal edildiğine oybirliğiyle;

6.AİHS’nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine oybirliğiyle;

7.AİHS’nin 5. maddesinin ihlal edilmediğine oybirliğiyle;

8.AİHS’nin 13. maddesinin ihlal edildiğine oybirliğiyle;

9. Başvuranın AİHS’nin 14. maddesi kapsamında yaptığı şikayetin ayrı olarak incelenmesinin gerekli olmadığına bire karşı altı oyla;

10. Oybirliğiyle,

(a) Sorumlu Devlet’in Hüseyin Koku’nun dul eşi ve altı çocuğuna, AİHS’nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki kur üzerinden Yeni Türk Lirası’na çevrilmek ve Hüseyin Koku’nun eşi ve altı çocuğunun banka hesabına yatırılmak üzere 60.000 Euro maddi tazminat (altmış bin Euro) ve bu miktara uygulanabilecek her türlü vergiyi ödemesine;

(b) Sorumlu Devlet’in Hüseyin Koku’nun dul eşi ve altı çocuğuna, aynı üç aylık süre içinde, ödeme tarihindeki kur üzerinden Yeni Türk Lirası’na çevrilmek ve Hüseyin Koku’nun eşi ve altı çocuğunun banka hesabına yatırılmak üzere 20.000 Euro manevi tazminat (yirmi bin Euro) ve bu miktara uygulanabilecek her türlü vergiyi ödemesine;

(c) Sorumlu Devlet'in başvurana, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihinde geçerli olan kur üzerinden Sterlin'e çevrilmek ve başvuranın banka hesabına yatırılmak üzere, 3.500 Euro manevi tazminat (üç bin beş yüz Euro) ve bu miktara uygulanabilecek her türlü vergiyi ödemesine;

(d) Sorumlu Devlet'in, aynı üç aylık süre içinde, İngiltere'deki hukuki mümessillerinin, başvuran tarafından belirlenecek olan hesaplarına yatırılmak üzere, masraf ve harcamalar için 15.000 Euro (on beş bin Euro) ve uygulanabilecek her türlü katma değer vergisi ile birlikte, ödeme tarihinde geçerli kur üzerinden Sterlin'e çevrilerek ödemesine;

(e) Yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına;

11. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmının reddine oybirliğiyle

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca 31 Mayıs 2005 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S.DOLLE
Sekreter

J.-P. COSTA
Başkan

AİHS'nin 45 § 2. maddesi ile Mahkeme İç Tüzüğü'nün 74 § 2. maddesi uyarınca yargıç Mularoni'nin kısmi muhalefet şerhi karara eklenmiştir.

J.-P.C.
S.D.

YARGIÇ MULARONI'NİN KISMİ MUHALEFET ŞERHİ

Çoğunluğun aksine, AİHM'nin, başvuranın AİHS'nin 14. maddesine dayanarak yaptığı şikayeti ayrıca incelemesi gerektiğine inanıyorum.

Kürt kökenli Türk vatandaşları tarafından yapılan onlarca benzer başvuruyu inceledikten ve sıklıkla AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiği kararına vardıktan sonra AİHM'nin, en azından AİHS'nin 14. maddesi çerçevesinde ciddi bir sorun olabileceğini dikkate alması gerektiğini kanıslındayım.

Bu, elbette, sonuçta AİHM'nin kati suretle 14. maddenin ihlal edildiğine karar vereceği anlamına gelmemektedir. Ancak, çoğunluğun, bu tür davalarda ayrımcılık yasağının önemli bir husus olmadığını düşünmeye eşdeğer gördüğüm yaklaşımına katılmam mümkün değildir.

